

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

**EBEVEYNLERİN OLUMLU ÇOCUKLUK YAŞANTILARI DÜZEYLERİNİN,
ÇOCUKLARININ ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNE YANSIMASI**

Gizem YILMAZER

1. Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe AVCI

2. Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KALE

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Khaladdin İBRAHİMLİ

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Soner ÇAKMAK (Çukurova Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Doç. Dr. İmray NUR (Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / EKİM 2021

ONAY

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

201910033 numaralı öğrencimiz olan Gizem YILMAZER tarafından hazırlanan “Ebeveynlerin Olumlu Çocukluk Yaşantıları Düzeylerinin, Çocuklarının Arkadaşlık İlişkilerine Yansıması” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından oy birliği ile Psikoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.)

Üniv. İçi-Jüri Asıl Üyesi – 1.Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Ayşe AVCI

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.)

Üniv. İçi – Jüri Asıl Üyesi- 2. Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KALE

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.)

Üniv. İçi – Jüri Asıl Üyesi: Prof. Dr. Khaladdin İBRAHİMLİ

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.)

Üniv. Dışı – Jüri Asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Soner ÇAKMAK
(Çukurova Üniversitesi)

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.)

Üniv. Dışı- Jüri Asıl Üyesi: Doç. Dr. İmray NUR
(Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.)

28 /10 / 2021

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasındayararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

28 /10 / 2021

Gizem YILMAZER

TEŞEKKÜR

Bilgi ve donanımıyla, her daim yanımda olan, ilgiyle her sorumu yanıtlayan, beni tez yazım seviyesine ilmek ilmek emekle getiren, tez danışmanım, değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KALE'ye, yüksek lisans sürecinde değerli bilgileriyle akademik gelişimime katkı sağlayan tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Ayşe AVCI'ya, kıymetli zamanını tezim için ayırıp, verdiği değerli dönütlerle çalışmamı zenginleştiren hocam Doç. Dr. İmray NUR'a, akademik bilgisiyle desteğini esirgemeyen arkadaşım Uzm. Çocuk Gelişimci Gizem TATLI'ya minnetle teşekkür ederim.

Yüksek lisansa başlamam için beni yüreklendiren annem Asuman ÇİFTÇİ'ye, sen yaparsın kızım diyen babam Muzaffer ÇİFTÇİ'ye, hep yanımda olup, destekleyen kardeşim Dr. Onur ÇİFTÇİ'ye ve bana yol gösteren, yolumu aydınlatan, aynı istikrarda hedefime odaklanmamı sağlayan hocam Pırıl SÖNMEZ'e içtenlikle teşekkür ederim.

Tez yazım sürecime heyecanla ortak olan sevgili eşim Emre YILMAZER'e ve tez konumun ortaya çıkmasını sağlayan değerlim, kıymetli oğlum Emir YILMAZER'e tüm kalbimle teşekkür ederim.

ÖZET

EBEVEYNLERİN OLUMLU ÇOCUKLUK YAŞANTILARI DÜZEYLERİNİN, ÇOCUKLARININ ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNE YANSIMASI

Gizem YILMAZER

Yüksek Lisans, Psikoloji Ana Bilim Dalı

1. Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe AVCI

2. Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi: Mustafa KALE

Ekim 2021, 86 sayfa

Çocukluk yaşantıları, bireyin gelişimi üzerinde kalıcı izler bırakan ve yaşamları boyunca etkileri devam eden oldukça hassas bir dönemdir. Özellikle yetişkinlik döneminde bireyin üstlendiği en önemli rol ve sorumluluklardan biri olan ebeveynlik süreci de çocukluk yaşantıları ve deneyimlerinin yansımalarıyla şekillenir. Bu yaşantı ve deneyimlerin olumlu/olumsuz olması ise, ebeveynlik tutum ve davranışlarına yön verebilmektedir. Bu araştırma, ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımalarını derinlemesine araştırmak için nitel yöntemle tasarlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını Osmaniye il merkezinde yaşayan okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynler oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde, aykırı durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla, Doğan ve Aydın (2020) tarafından geliştirilmiş 22 maddelik ‘‘Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği’’ 134 katılımcıya uygulanmıştır. Veriler, IBM SPSS 25 programıyla analiz edilerek, katılımcılardan en uç 110 değer alan 8 kişi ve en dip 34 değer alan 8 kişi olmak üzere toplam 16 ebeveynle görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ses kaydı alınarak yapılmış, ses kayıtları metne dönüştürülmüş ve içerik analizine tabii tutulmuştur. Elde edilen bulgular, ebeveynlerin çocukluk yaşantıları tanımlamaları, kendilerinin arkadaşlığa ilişkin tanımlamaları, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini değerlendirmeleri şeklindedir. Sonuç olarak, ebeveynlerin çocukluk yaşantıları düzeylerinin, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinde etkili bir faktör olduğu görülmüştür. OÇYD yüksek ve düşük ebeveynlerin, ebeveyn-arkadaşlık yönetimine ilişkin stratejilerinin farklılaştığı görülmüştür. OÇYD yüksek ebeveynler, çocuklarının arkadaşlıklarını desteklemek için bir takım stratejilere daha ağırlık verirken, OÇYD

düşük ebeveynlerin baskıcı, arkadaşlık ilişkilerine müdahaleci yöntemler kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: olumlu çocukluk yaşantıları, ebeveyn, okul öncesi, arkadaşlık

ABSTRACT**REFLECTION OF PARENTS' POSITIVE CHILDHOOD EXPERIENCES (PCE)
LEVEL ON THEIR CHILDREN'S FRIENDSHIP****Gizem YILMAZER****Master Thesis, Department of Psychology****1.Thesis Advisor: Prof. Dr. Ayşe AVCI****2.Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Mustafa KALE****October 2021, 86 pages**

Childhood is a very sensitive period that leaves permanent traces that affect individuals throughout their lives. In particular, parenting, one of the most important roles and responsibilities undertaken by the individual in adulthood, is also shaped by the reflection of childhood life and experiences. The positive/negative nature of these experiences can guide parenting attitudes and behaviors. This research was designed with a qualitative method in order to deeply investigate the reflection of parents' levels of positive childhood experiences on their children's friendship relationships. The participants of the study consisted of 16 parents who had children in the pre-school period living in the city center of Osmaniye. The outlier sampling method was used to determine the participants. For this purpose, the 22-item Positive Childhood Experiences Scale developed by Doğan and Aydın (2020) was applied to 134 participants. Then, the data were analyzed with the IBM SPSS 25 software, and interviews were conducted with a total of 16 parents, 8 of the participants with the highest 110 values and 8 people with the lowest 34 values were included in the study. The interviews were audio-recorded and the audio recordings were converted into text and subjected to content analysis. The findings obtained are in the form of parents' descriptions of childhood experiences, their own definitions of friendship, and their evaluation of their children's friendship relations. As a result of the analysis, it was seen that the level of childhood experiences of the parents is an effective factor in the friendship relations of their children. It was observed that the strategies of high-level and low-level parents of PCE regarding parent-friendship management differed. While PCE high parents gave more weight to a number of strategies to support their children's

friendships, PCE low parents used repressive and intrusive methods in their friendship relations.

Keywords: positive childhood experiences, parent, preschool, friendship

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
ONAY	ii
ETİK BEYANI	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
EKLER LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ	1
2. YÖNTEM	20
2.1. Katılımcılar	20
2.2. Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Aracı	21
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu	22
2.2.2. Görüşme	22
2.3. Araştırma Deseni.....	23
2.4. Verilerin Analizi.....	23
2.5. Geçerlik ve Güvenirlik.....	24
3. BULGULAR.....	26
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	43
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	49
KAYNAKÇA.....	52
EKLER.....	68

KISALTMALAR

OÇYÖ	:Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği
OÇYD	:Olumlu Çocukluk Yaşantıları Düzeyi
Ark.	:Arkadaşları

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. <i>Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler</i>	21
Tablo 2. <i>Verilerin Analizi ve Geçerlik-Güvenirlik Önlemleri</i>	24

EKLER LİSTESİ

Ek A.	Etik Kurul Onay Formu	68
EK B.	Bilgilendirilmiş Onam Formu	70
EK C.	Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik Kurulu İstek Yazısı	71
EK D.	Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul İzin Yazısı.....	72
EK E.	Demografik Bilgi Formu	73
EK F.	Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği	74

1. GİRİŞ

Olumlu çocukluk yaşantıları, sosyal ve duygusal olarak besleyici ve güvenli ortamlarda, sağlıklı büyüme ve gelişmeyi destekleyen çocukluk deneyimleridir. Çocukluk çağındaki olumlu deneyimlerin varlığı, ebeveyn olduktan sonra çocuk yetiştirme stratejilerine de yansiyabilmektedir. Kendi deneyimlerinin yansımalarıyla oluşan ebeveyn bilişleri, çocuklarının bilişsel, sosyal-duygusal gelişim gibi önemli gelişim alanlarına etki edebilmektedir (Grusec ve Davidov, 2007; Morrison vd., 2003). Bu etkilerden biri de, çocuğunun sosyal gelişim alanı için kritik öneme sahip arkadaşlık ilişkisidir. Mevcut araştırmada ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımaları incelenmiştir.

Alanyazında henüz çok yeni bir kavram olan “Olumlu Çocukluk Yaşantıları” (Bethell vd., 2019), eğlenceyi, iyi arkadaşlık ilişkilerini, mutlu ebeveyn-çocuk ilişkisini, sevgiyi ve duygusal tatminleri barındırmaktadır (Seligman, 2002; Bethell vd., 2019; Doğan vd., 2020). Olumlu çocukluk yaşantıları, çocuğun fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimine katkı sağlayacak önemli kaynaklar olarak işlevini sürdürmektedir (Bethell vd., 2019; Doğan vd., 2020). Geçmiş çalışmalar, çocuklukta yaşanan deneyimlerin önemine vurgu yapmakta ve çoğunlukla olumsuz çocukluk deneyimlerinin yetişkin ruh sağlığı ve ebeveyn-çocuk ilişkilerine zarar veren etkileri üzerine odaklanmaktaydı (Arslan, 2017; Felitti ve Anda, 2009; Yiğit ve Erden, 2015; Gündüz ve Gündoğmuş, 2019). Ancak son yıllarda pozitif psikoloji yaklaşımının benimsenmesiyle birlikte olumsuz çocukluk yaşantılarının bıraktığı hasarı, olumlu çocukluk deneyimlerinin hafifletmeye yardımcı olabileceği öne sürülmektedir (Bethell vd., 2019). Bununla birlikte olumlu çocukluk yaşantılarının, psikolojik sağlık, yaşam doyumu gibi olumlu çıktılarını da beraberinde getirdiği belirtilmektedir (Cohn ve ark. 2009; Bethell vd., 2019; Doğan ve Yavuz, 2020). Kısacası, bir çocuğun yeterince sevgi ve ilgi görmesi, ihtiyaçlarının zamanında karşılanmış olması ve güven duygusunu hissetmesi, onun olumlu bir çocukluk geçirdiğine işaret edebilir. Ancak bu travmatik deneyimleri hiç yaşamadığı veya olumsuz durumlara maruz kalmadığı anlamına gelmemektedir. Aynı şekilde travmatik deneyimler yaşamamış olması yetişkinlik döneminde psikolojik açıdan iyi olacakları anlamına da gelmemektedir. Burada temel alınan esas nokta, olumlu çocukluk deneyimlerinin varlığının, olumsuz deneyimleri kompanse edebileceği varsayımdır (Bethell vd., 2019).

Literatürde, yaşamın ilk yıllarında bireyin ihtiyaçlarının zamanında karşılanmasının, nitelikli arkadaşlık ilişkileri geliştirmesinin, ebeveyn desteği ve yaşadığı olumlu deneyimlerin yüksek düzeyde olmasının önemine sürekli vurgu yapılmaktadır (Doğan vd., 2020; Bethell vd., 2019). Farklı gelişim kuramları, özellikle erken çocukluk döneminde yaşanan deneyimlerin bireyler üzerinde kalıcı etkileri olduğunu ve bu etkilerin yaşam boyu devam ettiğini belirtmiştir (Bowlby, 1973; Erikson, 1968; Freud, 1905; Horney, 1945). Freud (1905), yaşamın ilk altı yılını, çocukların ihtiyaçları ve gelişim özelliklerini temel alarak belirli dönemlere ayırmıştır. Bu dönemlerde ise, çocuk ve ebeveyn arasındaki etkileşimin önemine değinmektedir. Bu dönemde yaşanan her bir etkileşimin, çocuğun ileriki dönemini etkileyeceğine vurgu yapmaktadır (Freud, 1905). Öyle ki çocukluk döneminde ebeveynlerin, çocuklarının sosyal ilişkilerine destek ya da engelleme ile ilgili müdahaleleri, çocukların sonraki sosyal ilişkilerini etkileyebilmektedir (Freud, 1905). Benzer şekilde Adler (1914), ebeveyn tutumlarının önemine vurgu yaparak, terapilerinde bireylerin çocukluk yaşantılarına odaklanmıştır. Öte yandan, Eric Erikson (1968), ruhsal ve sosyal açıdan sağlıklı bireylerin yetişebilmesi için erken dönemde temel güven duygusunun oluşturulmasının öneminden bahsetmiştir. Temel güven duygusunun oluşmasının kişiliği olumlu etkilediğini ve yaşamın ileriki evrelerinde insan ilişkilerinin temelini oluşturduğu ifade edilmektedir (Horney, 1945; Erikson, 1968). Buradan hareketle gelişim kuramcıları, ebeveynlerin okul öncesi dönemde olan çocuklarıyla ilişkilerinin, çocuklarının sonraki gelişim aşamalarına etkilerine vurgu yapmaktadır (Adler, 1914; Freud, 1905; Super ve Harkness, 2002; Tezel Şahin ve Özbey, 2011).

Her kültürde ebeveynler, onları çevreleyen tüm sistemlerin etkisiyle ebeveynlik bilişlerini oluşturur. Ebeveynlik bilişleri, kendi ebeveynlerinin yetiştirme stilleri (Super ve Harkness, 2002), çocukluk yaşantıları (Bethell vd., 2019), kültür (Grusec ve Davidov, 2007) gibi bir çok faktörden etkilenir ve bu bilişler çocukların gelişim sürecinde oldukça etkilidir. Bu etkiler, bireylerin doğumundan itibaren her bir gelişim evresinde yaşanan deneyimlere göre birikimli olarak ilerler (Freud, 1905). Çocuklukta yaşanan deneyimlerin olumlu veya olumsuz olması, çocuğun ihtiyaçlarının zamanında karşılanması veya engellenmesine bağlı olarak değişebilmektedir (Horney, 1945). Young ve arkadaşları (2003), erken çocukluk döneminde sosyal-duygusal ihtiyaçları, diğerlerine güvenli bağlanma, duyguları ifade etme serbestliği, oyun ve doğaçlama, sınırların tanımlanması ve öz kontrol olarak sıralamışlardır. Araştırmacılar bu gereksinimlerin evrensel nitelikte ve tüm ebeveyn-çocuk ilişkileri için geçerli olduğunu

belirtmişlerdir (Young vd., 2003). Çocukların sağlıklı gelişimleri için bu gereksinimlerin karşılanması, çocuğun destekleyici ve olumlu bir çevrede büyümesi onun olumlu çocukluk yaşantıları deneyimlemesine zemin hazırlamaktadır. Çocukluğunda bu ihtiyaçları karşılanan ebeveynler, çocuklarının ilişkilerinde de kendi deneyimlerini aktarabilmekte ve çocuğun sağlıklı sosyal gelişimi için destekleyici olabilmektedir (Grusec ve Davidov, 2007; Freud, 1905).

Olumlu çocukluk yaşantıları farklı boyutlara sahiptir. Bu boyutlardan biri olan arkadaşlık ilişkileri, çocukluk döneminden başlayarak bireyi hayatı boyunca etkileyen ebeveynler kadar önemli etkiye sahip sosyal-duygusal bağlanımlardan biridir (Dunn, 2004). Erken dönemde sosyal-duygusal gelişim alanı, arkadaşlarla, akranlarla olumlu etkileşimlerde bulunmak, çatışmaları çözmek, oyun başlatmak, oyuna girmek gibi etkili sosyal etkileşimleri yansıtır (Putallaz ve Heflin, 1990; Howes ve Matheson, 1992; Ladd ve Troop Gordon, 2003). Erken çocukluk döneminde arkadaşlıkların çocuklara sosyal destek kaynağı olduğu, zor durumlara karşı koruma, kendi duygularını kontrol etme, işbirliği yapma gibi katkıları olduğu bilinmektedir (Bagwell, 2004; Dunn, 2004; Berndt, 1996; Rubin vd., 2006). Arkadaşlık ilişkilerinin niteliği bireylerin olumlu çocukluk yaşantılarına dair ip uçlarının görülmesini sağlar (Bethell, 2019; Doğan vd., 2020; Rubin, Bukowski ve Parker, 2006).

Sosyal-duygusal gelişim alanı, ebeveyn-çocuk ilişkisinden, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarından etkilenir (Erkan ve Toran, 2004; Fitzgerald ve White, 2003). Ebeveynlerini rol model alan çocuklar, bu rolleri pratikledikleri yakın arkadaşlıklar geliştirirler (Borner, Gayes ve Hall, 2015). Ebeveynlerin aile içinde yaşanan iletişim problemlerinde kullandığı stratejiler, çocukların arkadaşları konusunda yaptığı yorumlar veya yönlendirmeler çocukların arkadaşlığa ilişkin şemalarını etkileyebilmektedir. Bireyler ebeveyn olduktan sonra, kendi arkadaşlıklarına dair algıları, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinde belirleyici olabilmektedir. Aslında ebeveyn, çocuk ve arkadaşlık iç içe geçmiş halkalar gibidir, birbirini dinamik bir şekilde etkiler (Bronfenbrenner, 1977). Bu durum çocukların arkadaşlıklarında anne ve babaları ile ilişkilerindeki deneyimlerinden elde ettikleri bilgileri kullanabileceğini göstermektedir (Bronfenbrenner, 1977).

Erken çocuklukta arkadaşlık ilişkilerinin karşılıklı isteğe bağlı olduğu ifade edilse de kültürel öğretilerin ve ebeveynlerin etkisini göz ardı etmemek gerekmektedir (Chen ve French, 2008). Ebeveynin psikolojik kontrolü, arkadaşlarıyla etkileşimde olan çocuk için zorlayıcı veya destekleyici olabilmektedir. Bu zorlayıcı durumlar, çocuklarının

arkadaşlık tercihleri konusunda müdahaleci olmak, kendi değerlerine uymayan çocuklarla arkadaşlık kurmamaları gerektiği, kendi tanıdıkları çevreden arkadaş seçmeleri yönünde yönünde baskı yapmak olarak belirtilmektedir (Gündoğdu, 2003; Çevik ve Atıcı, 2008). Çalışmalar ebeveynlerin zorlayıcı davranışları modelleyen çocukların arkadaşlık iletişimlerinde benzer davranışları gösterdiklerini ifade etmektedir (Dickson vd., 2018). Destekleyici durumlar ise, çocukların arkadaşlık tercihlerine saygı duymak, iletişimlerinin kalitesi için ortamlar oluşturmak ve fırsatlar sunmak olarak ifade edilebilir (Hollingsworth ve Buysse, 2009). Eisenberg ve arkadaşları (2002), ebeveynlerin çocukları ile ilgili olumlu duyguları ve ifade gücünün daha fazla çocuk empatisi ve sosyal işlevselliği ile ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Besleyici ve tatmin koşullarda yetişmiş ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin çocuklarının arkadaşlık ilişkisine yansımaları ise merak konusudur. Ebeveynlerin, çocukların arkadaşlıklarına etkisi olduğu bilinse de, ebeveynlerin bu davranışlarının kaynağını ortaya çıkaran çalışmaların varlığı kuşaklar arası iletişim parametrelerini yapılandıracak öneme sahiptir. Söz konusu ilişkinin, ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerine odaklanarak, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımaları ve bu yansımaları oluşturan temelleri açıklayabilmek önemlidir. Ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantı düzeylerinin, kendi çocukluklarındaki arkadaşlığa ilişkin algılarının, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine nasıl yansıdığını araştırmak bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Problemi

Mevcut araştırmada ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımaları incelenmektedir. İlgili literatür incelendiğinde olumlu çocuklukla ilgili çalışmaların var olduğu görülmektedir (Narayana, Riverac, Bernstein, Harris, Lieberman, 2017; Bethell vd., 2019; Doğan ve Yavuz, 2020). Bu araştırmalar, pozitif psikolojinin gelişimi ile birlikte artmaya başlasa da hala çok sınırlı sayıdadır. Olumlu çocukluk yaşantısını ele alan araştırmalar, konusu bakımından olumlu çocukluk yaşantılarının psikopatolojiyi önlemede (Narayana, Riverac, Bernstein, Harris ve Lieberman, 2017), yetişkin ruh sağlığı üzerinde olumlu etkilerine (Bethell vd., 2019), mutluluk algıları ve psikolojik sağlık ile ilişkisine (Doğan ve Yavuz, 2020) odaklanmıştır. Yöntem açısından incelendiğinde ise; araştırmaların nicel yöntemlerle yapıldığı görülmüştür. Örneklem açısından

incelendiğinde ise, yetişkinlik dönemini ele aldığı görülmüştür (Bethell vd., 2019; Doğan vd., 2020).

İlgili literatür incelendiğinde ebeveynler ile ilgili oldukça fazla çalışma yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmaların, anne-çocuk bağlanması (Abraham vd., 2007), ebeveyn tutumu (Dickson vd., 2018), ebeveyn-çocuk iletişimi (Freitag, Belsky, Grossmann, Grossmann ve Scheuerer-Englisch, 1996), ebeveynlerin kültürel yapısı (Chen ve Li, 2012), ebeveynlerin çevresel ve sosyoekonomik kaynakları (Chen vd., 2004) konularına yoğunlaştığı görülmektedir. Ebeveynlerin okul öncesi dönemde çocuğun, mizacına (Işıkoğlu Erdoğan, Yoleri ve Tetik 2017; Partridge ve Lerner, 2007; Stright, Gallego ve Kelley, 2008), sosyal uyum ve öz düzenleme becerisine (Öztabak, 2017; Sarı, 2007; Solak, 2019; Uykan, 2019), empati gelişimi ve sosyalleşmesine (Dunn, Brown ve Beardsall, 1991; Eisenberg vd. 2002), davranış problemlerine (Aunola ve Nurmi, 2005; Derman ve Başal, 2013; Dursun, 2010), akran şiddetine (Yoleri, 2015; Avcı, Selçuk ve Kaynak, 2018), akran ilişkisine (Erdoğan ve Çetinkaya, 2019; Kahraman, 2016), özgüvenine (Günel, 2007) ve sosyal yetkinliklerine (Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan, 2002; Ogelman, Önder, Seçer ve Erten, 2013) etkileri konularında araştırmalar yapıldığı görülmüştür. Ebeveyn tutum ve davranışları ise bir çok faktörden etkilenebilmektedir. Literatürde bu faktörlerden, ebeveynin eğitim düzeyi (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Şanlı ve Öztürk, 2012), içinde bulunduğu sosyoekonomik ve sosyo-kültürel koşullar (Erkan ve Toran, 2004; Rafferty ve Griffin, 2010), kendi deneyimleri ve kişiliği (Durmuş, 2006; Smith vd., 2007; Karreman vd., 2008), kültürün etkisi (Bornstein ve Zlotnik, 2008; Şanlı ve Öztürk, 2015), ebeveynlik etnokuramları (Super ve Harkness, 2002) üzerine çalışmalar yapılmıştır. Ebeveynliğin aynı zamanda kendi çocukluk deneyimlerinden de etkilendiği bilinmektedir (Adler, 1914; Erikson, 1968; Freud, 1905). Ancak literatürde ebeveynlerin tutum ve davranışlarının çocukları üzerine etkisini inceleyen çalışmaların çoğunlukla çocukluk çağı örselenme ve olumsuz çocukluk yaşantılarını (Açıkyol, 2016; Arslan, 2017; Birlik, 2019; Blair, Topitzes ve Mersky, 2019) ele aldığı görülmektedir. Bununla birlikte olumsuz çocukluk yaşantılarının araştırıldığı kadar, olumlu çocukluk yaşantılarının etkilerinin de araştırılması önleyici veya koruyucu faktörlerin belirlenmesi açısından önemli olabilir. Literatürde olumlu çocukluk yaşantılarını inceleyen çalışmaların var olduğu görülmektedir (Bethell, 2019; Doğan, 2020). Bu araştırmalar yöntem açısından incelendiğinde nicel yöntemle tasarlandığı görülmektedir. Örneklem açısından ise olumlu çocukluk yaşantılarının bireylerin yetişkinlik dönemindeki etkilerine

odaklanılmaktadır. Olumlu çocukluk yaşantıları henüz yeni araştırılmaya başlanan bir konu olduğu için daha çok çalışmaya ihtiyaç vardır.

Arkadaşlık ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, arkadaşlık ilişkileri ile ilgili çalışmaların var olduğu görülmüştür (Bateman, 2012; Beazidou ve Botsoglou, 2016; Yu, Ostrosky ve Fowler, 2011; Nur, 2020). Erken çocukluk döneminde arkadaşlık ilişkilerinin, çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimleri için oldukça önemli olduğu bilinmektedir (Chen ve French, 2008; Newcomb ve Bagwell, 1996; Rose ve Asher, 2000). Çocukların arkadaşlık ilişkilerine dair yapılan çalışmalar incelendiğinde, çocuk-akran ilişkilerinin sıklıkla ele alındığı görülmektedir (Gülay, 2009; Erten, 2012; Dinçer ve Beyazkürk, 2007; Kapıcı ve Ummanel, 2007). Akran olmak ile arkadaş olmak aynı anlamı taşımamaktadır. Arkadaşlık, akran ilişkilerinden farklı olarak karşılıklı samimi, gönüllü ilişkileri ifade eder ve akran grubu içerisinde olan çocukların yakın arkadaşları olmayabilir (Gest, Graham Bermann ve Hartup, 2001). Ancak çok az çalışma akran tanımını ayrı tutarak arkadaşlık ilişkisine yoğunlaşmıştır (Nur, 2020). Çocukların yakın arkadaşlıkları ve arkadaşlığın niteliğinin onların gelişiminde önemli etkileri olduğu bilinmesine rağmen, bu konuda oldukça sınırlı araştırma bulunmaktadır (Rose ve Asher, 2000; Parker ve Asher, 1993; Sebanc, 2003; Öztürk ve Kutlu, 2017; Sebanc, 2003; San Juan, 2006; Nur, 2020). Arkadaşlık ilişkileri ile ilgili yapılan araştırmalar, örneklemeleri açısından incelendiğinde, çalışmaların daha çok çocukluk ve ergenlik dönemini ele aldığı görülmektedir (Knoester, Haynie ve Stephens, 2006; Çevik ve Atıcı, 2008; Dickson vd., 2018; Franco ve Levitt, 1998). Erken çocukluk döneminde arkadaşlık ilişkisini ele alan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür (Nur, 2020). Mevcut araştırmalar yöntem açısından incelendiğinde araştırmaların çoğunlukla nicel olduğu (Kındıroğlu, 2018; Alkış, 2015; Aydoğan Arslan, 2015) veya karma yöntem ile yapıldığı görülmektedir (Sak, Sak, Atli ve Şahin, 2015). Ancak nitel yöntem kullanan araştırmaya rastlanmamıştır. Tüm bu sebeplerle ebeveynlerin kendi çocukluk deneyimlerinin, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımadaki dinamikleri etkileyen tüm faktörlerin belirlenmesi için nitel yönteme ihtiyaç duyulmaktadır. Ebeveynlerin tutum, davranış ve inançlarını etkileyen bir çok faktör bulunmaktadır. Nitel araştırmalarla bu faktörlerin kaynağına ulaşabilmek mümkündür.

İlgili literatür incelendiğinde, ebeveynlikle, olumlu çocukluk yaşantılarıyla ve arkadaşlıkla ilgili araştırmaların var olduğu görülmektedir. Ancak ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin çocuklarının arkadaşlık ilişkisine yansımalarını nitel yöntemle doğrudan ele alan herhangi bir araştırmayla karşılaşılmamıştır.

Araştırmanın Önemi

Ebeveyn-çocuk ve arkadaş ilişkisinde algılanan ebeveynlik rolünün incelenmesi sosyal ve psikolojik açıdan sağlıklı çocuk yetiştirmek için yol gösterici olabilmektedir. Ayrıca kuşaklararası etkileşimin ebeveyn-çocuk ilişkisine dönük rolünün vurgulanması ebeveynlerin bireysel farkındalığını arttırabilecektir. İlgili literatür incelendiğinde çocukluk çağı yaşantılarını konu alan araştırmaların büyük çoğunluğunun olumsuz çocukluk yaşantılarına odaklandığı (Mutlu Karakaş, 2018; Kurtoğlu, 2020; Yavuz, 2020) ancak olumlu çocukluk yaşantılarına dair yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür (Güney Öge vd., 2020; Bethell vd., 2020; Doğan vd., 2020). Çocukluk yaşantılarını konu alan araştırmaların büyük çoğunluğu, çocuklukta olumsuz deneyimlerin bireyin yaşamındaki rolünü ele almıştır (Arslan, 2017; Birlik, 2019; Blair, Topitzes ve Mersky, 2019). Bu durum yaşanan pek çok ruh sağlığı bozukluğunu anlamada psikoloji profesyonellerine önemli katkılar sağlamıştır. Bununla birlikte çocuklukta olumsuz ve travmatik deneyimlerin araştırıldığı kadar, olumlu deneyimlerin de araştırılması, önleyici politikaların geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde ilgili literatür incelendiğinde akran ilişkileri sıklıkla ele alınan bir konu iken, ne yazık ki kültürümüzde arkadaşlıkla ilgili araştırmalar oldukça sınırlıdır. Oysa akran ve arkadaşlık kavramları biribinden farklı ilişkilerdir. Mevcut çalışmanın kültürümüzde çocukların sosyaleşmesinde, ilişki kurmalarında, arkadaşlığa ilişkin temalarına dair bir kaynak oluşturması bağlamında önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Freud (1946), bu dönemde yaşanacak her bir deneyimin, bir sonraki gelişim basamağını etkileyeceğini belirterek erken müdahale kapsamında yapılacak çalışmalar için risk veya destekleyici faktörlerin tanımlanmasının önemini vurgulamıştır. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin akran zorbalığının nedenleri ve önleme yöntemlerine ilişkin görüşlerinin incelendiği bir çalışmada katılımcılar, akran zorbalığının nedenlerinden biri olarak ebeveynlerin tutum ve davranışlarının etkilerini belirtmişlerdir (Aksoy, 2019). Mevcut çalışmada ise ebeveynlerin arkadaşlık ilişkilerine dair yaptığı yönlendirmelerin ve kendi olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin etkilerinin farkındalığını oluşturmak, okul öncesi akran zorbalığını önlemede farklı bir bakış açısı oluşturabilir.

Çalışmada çocukların sosyal gelişimlerinde arkadaşlık ilişkisinin önemini vurgulamak ve bu ilişkide problemlere yol açan veya destekleyen ebeveyn faktörlerini

tanımlayarak, alanda yapılacak olan çalışmalara rehberlik etmesi amaçlanmaktadır. Bu rehberlik, erken dönem gibi kişiliğin temellerinin atıldığı kritik dönemde, ebeveynlerin çocuğun ihtiyaçlarını karşılamalarına ve gelişim dönemlerini sağlıklı atlatmalarına destek sağlayacak farklı alternatifler oluşturacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine nasıl yansıdığını araştırmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. Ebeveynler çocukluk yaşantılarını nasıl tanımlamaktadır?
 - 1.1. Olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi yüksek ebeveynler çocukluk yaşantılarını nasıl tanımlamaktadır?
 - 1.2. Olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi düşük ebeveynler çocukluk yaşantılarını nasıl tanımlamaktadır?
2. Ebeveynler kendi arkadaşlık ilişkilerini nasıl tanımlamaktadır?
 - 2.1. Olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi yüksek ebeveynler kendi arkadaşlık ilişkilerini nasıl tanımlamaktadır?
 - 2.2. Olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi düşük ebeveynler kendi arkadaşlık ilişkilerini nasıl tanımlamaktadır?
3. Ebeveynler çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini nasıl değerlendirmektedir?
 - 3.1. Olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi yüksek ebeveynler çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini nasıl değerlendirmektedir?
 - 3.2. Olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi düşük ebeveynler çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini nasıl değerlendirmektedir?

Araştırmanın sınırlılıkları

Ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımalarının araştırılacağı bu çalışmada bazı sınırlılıklar bulunmaktadır.

1. Araştırmanın sadece ebeveyn görüşlerine dayalı olmasıdır.
2. Araştırmanın sonuçlarından elde edilecek bulgularda sosyodemografik değişkenlerin farklılaşabileceği ve bireysel deneyimlere dayalı olduğu için bir bütüne genellenemeyeceği varsayımdır.

3. Araştırmanın Osmaniye ilinde yaşayan, okul öncesi dönemde çocuğa sahip olan ebeveynlerle sınırlı tutulacak olmasıdır.

Araştırmaya konu olan tanımlar;

Olumlu Çocukluk Yaşantıları: Bireyin fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimine katkı sağlayacak yaşam deneyimleri bütünüdür. Çocuğun kabul edici, güven verici, destekleyici ve mutlu bir ortamda olması; yeterince sevildiğini, takdir edildiğini ve kendisine değer verildiğini hissetmesi, çocukluk dönemine ilişkin anılarını olumlu hatırlamasıdır (Doğan ve Aydın, 2020).

Ebeveynlik Bilişleri: Anne ve babaların çocuklarını yetiştirirken, bilerek veya bilmeyerek, belirli değerler ve öğretilerin etkisiyle, çocukları için belirledikleri hedefler ve beklentiler doğrultusunda hareket etmesidir (Okagaki ve Bingham, 2005). Bu değer, düşünce ve hedeflerin tümü ebeveynlik bilişlerini oluşturur.

Erken Çocuklukta Arkadaşlık: Erken çocukluk döneminde arkadaşlık çocuklar için çoğunlukla birlikte oyun oynanılan, iki kişi arasında, karşılıklı gülümsemeler ve el sallamaların olduğu, samimi duyguların paylaşıldığı, yüksek etkileşimli bir bağdır (Yeo ve Clarke, 2005; Theobald, Danby, Thompson ve Thorpe, 2014).

Psikanalitik Kuram

Erken çocukluk döneminde aile içerisindeki sosyal etkileşimler, çocukların ileriki yıllarda kişiler arası etkileşimini etkilemektedir (Freud, 1905). Ebeveynlerinin tutum ve davranışlarını gözlemleyen çocuklar, sosyal ortamlarda bu becerileri kullanabilmektedirler. Erken çocukluk döneminde çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkinin incelenmesi çocuğun çevresine karşı davranışlarının ve kişilik yapısının nasıl olacağı yönünde ipuçlarının görülmesini sağlamaktadır.

Psikanalitik kuramın öncüsü Freud, kişiliğin erken çocukluk döneminde geliştiğini belirtmiş ve gelişimi belirli evreler üzerinden tanımlamıştır. Erken çocukluk döneminde çocuk oral, anal ve fallik evrelerde olabilir. Bu evrelerin doğasındaki gelişimsel özelliklerin çocuğun kişiliğini nasıl etkileyeceği, ebeveynlerin tutum ve davranışlarına bağlıdır (Schultz ve Schultz, 2007). Freud (1946), çocuğun geçtiği her bir evrenin özellikleri ve ihtiyaçlarının farklı olduğunu belirtmiştir. Çocuğun ilk yıllarındaki bu ihtiyaçlarının karşılanması veya engellenmesi ise ebeveynlerle doğrudan ilgilidir (Freud, 1949). Freud, küçük çocuklarda ahlak diye bir kavramın olmadığını, ileriki

yıllarda toplumsal baskının oynayacağı rolü, yaşamın ilk yıllarında ebeveynlerin otoritesinin etkileyeceğini belirtmiştir (Freud, 1933/2018). Ebeveynlerin çocuk için zorlayıcı bir yetiştirme stiline olması, çocuğun katı bir tarzda süperegö geliştireceğine işaret edebilir.

Çocuğun ilişkilerini anlamlandırabilmek için, erken dönemde ebeveynlerin etkisini tanımlamak oldukça kritik öneme sahiptir. Çünkü Freud, ebeveynlerin çocuk yetiştirirken, kendi çocukluk deneyimlerine ve süperegolarının direktiflerine otomatik olarak uyduklarını belirtmektedir (Freud, 1933/2018). Ebeveynler psikanalitik kurama göre, kendi çocukluklarındaki güçlükleri unutup, geçmişte kendilerine kısıtlama koyan ebeveynleriyle özdeşim kurarlar. Özellikle Freud, nevrotik davranışların nedenini, yetişkinlerin, erken çocukluk döneminden kalan dürtüleri sürdürme isteği ve toplumsal baskı arasında sıkışmalarına bağlamaktadır (Crain, 2014; Freud, 1933/2018).

Oral dönemde bebekler için emme davranışı hayati önem taşımaktadır (Freud, 1905). Bu dönem yaşamın en hassas ve dış etkilere en açık dönemidir. Çocuğa kendisi ve çevresi hakkında ilk bilgileri ve alışkanlıkları, bakımvereni verir. Bu dönem çocuklarının en önemli özelliği, her yönüyle taklit edebilecekleri birer model arayışında olmalarıdır. Bu ihtiyaç doğrultusunda ilk modelleri ise anne-babadır. Modelin hatalı olması, çocuğun kişilik gelişimine olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Bu dönemde bebek doyum sağlayarak dış dünyaya karşı güven duygusunun da temellerini atar. Anal dönemde ise çocuk dışkısını kontrol etmeye başlar. Bu dönemin özelliği, çocukların dışkılarını tutmaktan haz almalarıdır. Freud, ebeveynlerin bu noktadaki baskıcı veya zorlayıcı tutumunun, çocukların ileriki dönemde, kişilikleri üzerine kalıcı etkiler bırakabileceğini belirtmiştir (Freud, 1905). Bu etkiler savurgan, cimri veya aşırı titiz olma gibi özellikler olarak sıralanmaktadır. Fallik dönem ise erken çocukluk döneminin son gelişim basamağı yani üç-altı yaş aralığıdır. Erkek çocuklar oedipal kompleksi, kız çocuklar ise elektra kompleksi geliştirirler. Diğer bir ifadeyle erkek çocuklar annelerine ilgi ve hayranlık duyarken babalarını kıskanırlar. Kız çocuklar babalarına ilgi duyarken annelerini kıskanırlar (Freud 1933/2018). Bu dönemin sağlıklı bir şekilde tamamlanması, çocuğun yetişkinlik döneminde karşı cins ile kuracağı ilişkiyi şekillendirebilmektedir.

Beş yaş civarında kişilik yapısının süperegö bölümü gelişmeye başlar. Süperegö'da toplumsal ve ahlaki değer yargıları depolanır ve çoğunlukla kişinin anne ve babasının değer yargılarından oluşmaktadır (Freud 1933/2018). Toplumun ahlaki değerlerine ters düşen eylemleri kısıtlar. Bu tür eylemlerin gerçekleştirilmesi durumunda, kişinin

kendisini, vicdanı ve ahlaki olarak suçlu hissetmesine neden olur (Freud 1933/2018). Burada ebeveynin, çocuğa ve çocuğun ilişkilerine dair her bir müdahalesi veya gereğinden fazla katı tutumu, çocuk üzerinde baskı yaparak egoyu zorlayabilmektedir. İdden gelen dürtülere karşı koyamayacağını hisseden biri nasıl gerginlik duyarsa, süperegonun fazla baskısını hisseden bir çocuk da suçluluk ya da utanç duyabilir. Bu dönemde çocuklar, dürtülerine karşı kendilerini kontrol edebilmek için ebeveyn sınır ve kurallarını anlamlandırıp içselleştirir (Freud 1933/2018).

Çocukluk Yaşantıları

Çocukluk yaşantıları, yetişkinlik döneminden bakıldığında, çocukluğun psikolojik veya duygusal öneminin zaman içindeki gelişimini gösterir. İlgili çalışmalar, özellikle yetişkinlerin kişilik yapısı, iyi oluşları ve yaşam doyumlarının çocukluk yaşantılarının etkisinde olduğunu belirtmektedir (Marcenko vd., 2000; Moran vd., 2002; Batcho vd., 2011; Rispoli vd., 2013). Sigmund Freud ve Freud'u izlemiş olan psikoterapistler için çocukluk çağı, bireyin ileriki yaşamını şekillendirme açısından için kilit öneme sahip bir dönem olarak ele alınmıştır. Çocukluk çağının önemini ise, egonun başarılı veya başarısız gelişimine odaklanarak, yetişkin yaşamında psikolojik iyi olma halini bu döneme bağlamıştır. Freud ve psikanalitik kuramcılarının çalışmalarında hayat bulmuş olan ve çocuk gelişimi ve eğitimi alanında çığır açmış bu yaklaşımın çocuk ve çocukluğun tanımı açısından üzerinde durulması gereken yönü, çocukluk yaşantılarının yetişkin yaşantısını etkileyebileceği yönüdür (Freud, 1905).

Bu doğrultuda çocukluk çağı kendi yaratıcılığını taşıyan, kendine has özellikleri ile benzersiz bir dönemdir. Çocukluk yaşantılarının ise iki boyutu vardır. Bu boyutlardan biri olumsuz çocukluk yaşantılarıdır. Mevcut literatürde çocukluk yaşantıları tanımı daha çok travmatik veya olumsuz çocukluk yaşantıları olarak anılmaktaydı. Ancak pozitif psikoloji yaklaşımının benimsenmesiyle birlikte ikinci boyut olan olumlu çocukluk yaşantıları da araştırmacıların dikkatini çekmeye başlamıştır.

1.Olumsuz Çocukluk Yaşantıları

Bireyler çocukluklarında, zor durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Çocukluk döneminde yaşanan olumsuz olaylar bireylerin yaşamlarında travmatik izler bırakabilmektedir. Olumsuz çocukluk yaşantıları, fiziksel veya duygusal istismar, şiddet veya ihmal gibi deneyimlerin varlığını ifade eder (Gündüz vd., 2018). Çocukluk

döneminde maruz kalınan travmatik olayların genel olarak bireylerin yaşamlarının ileriki dönemlerini de olumsuz etkilediği bilinmektedir. Çocuklukta olumsuz yaşantılarının uzun dönemdeki etkilerini araştıran çalışmalar, bireylerin yetişkinliklerinde psikiyatrik bozukluk yaşama olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir (Silverman, Reinherz ve Giaconia, 1996; Briere ve Elliott, 2003; Ruppert, 2019). Font ve Maquire-Jack (2016), dörtten fazla olumsuz çocukluk deneyimine sahip olmanın, erken çocuklukta olumsuz deneyim yaşamayanlara oranla depresyon riskinin %23.9 oranında arttırdığı belirtmiştir. Sosyal gelişim alanında incelendiğinde ise olumsuz çocukluk yaşantılarının varlığı bireyin destekleyici, samimi ilişkiler kurabilmesinin önüne geçmektedir. Bunun sebebinin ise ebeveyn istismarı veya ihmali nedeniyle oluşan güvensiz bağlanma olduğu düşünülmektedir (Brown vd., 2009; Suomi vd., 2008). Buna ek olarak olumsuz çocukluk yaşantısı olan erişkinlerin sosyal ilişki kurmakta yalnızlık duygusu yaşadıkları belirtilmiştir (Wilson, 2010). Sonuç olarak olumsuz çocukluk yaşantısının varlığı bireyleri tüm yaşamları boyunca hem mental, hem fiziksel hem de sosyal açıdan etkilemektedir (Chapman vd., 2004; Hill vd., 2010). Olumsuz çocukluk yaşantılarına dair tanımlanan istismar, ihmal ve şiddet, içinde yaşanılan toplumun inançları ve değerlerine, ceza uygulamalarına, çocuğa verilen değere göre değişebilmektedir (Zeytinoğlu, 1991). Bu sebeple istismar ve ihmalin evrensel bir tanımı yapılırken kültürel özelliklerin de göz önünde bulundurulması gerekir.

2.Olumlu Çocukluk Yaşantıları

Çocukluk döneminde, bireyin sağlıklı ilişkiler içerisinde olması, olumlu ve destekleyici bir ortamda yaşamını sürdürmesi kritik öneme sahiptir. Çocuğun kabul edici, güven verici, destekleyici ve mutlu bir ortamda olması; yeterince sevildiğini, takdir edildiğini ve kendisine değer verildiğini hissetmesi, çocukluk dönemine ilişkin olarak olumlu yaşantıları deneyimlemesini sağlar (Doğan ve Aydın, 2020). Çocukluk yaşantılarının olumlu ya da olumsuz olması karakter gelişimi açısından kritik öneme sahiptir. Bireyin kişilik gelişimi, davranış özellikleri, mizacı kısacası gelişimini anlayabilmek hem olumlu hem de olumsuz yaşantıları bir arada ele alabilmeyi gerektirmektedir (Bethell vd., 2019). Son yıllarda pozitif psikoloji alanı bireylerin doğuştan getirdikleri güçlü yönlerini dikkate almış, bu güçlü yönleri geliştirmeye odaklanmanın olumsuz koşullara maruz kalan bireylerin psikolojik olarak güçlü

kalabilmelerini sağlayacağını öne sürmüştür (Bethell vd., 2019; Csikszentmihalyi, 2009). Bununla birlikte olumsuz çocukluk yaşantılarının yaşanmamış olması, iyi bir çocukluk anlamına gelmemekte, sağlıklı çocukluk dönemi için olumlu yaşantıların da yeteri kadar yaşanması ve var olması gerekliliği öne çıkmaktadır. Olumlu çocukluk yaşantıları; eğlence, ilgi, iyi arkadaşlık ilişkileri, sevgi, manevi tatmin içeren duyguları içinde barındırır ve bu olumlu duygular mutluluktan daha fazlasını ifade eder (Seligman, 2002; Bethell vd., 2019; Doğan vd., 2020). Olumlu çocukluk yaşantıları, çocuğun zamanla fiziksel, duygusal, sosyal gelişimine katkı sağlayacak kaynaklar olarak işlev görerek, psikolojik sağlamlık ve yaşam doyumunun önemli araçları olarak görülmektedir (Cohn ve ark. 2009). Birey genel olarak çocukluk yaşantılarını düşündüğünde, yeterli ilgi ve sevgi hissettiğini, genel olarak ihtiyaçlarının karşılandığını ve güven duyduğu bir ortamda yaşadığını hissetmişse, olumlu bir çocukluk geçirdiği söylenebilir. Ancak bu travmatik deneyim yaşamadığını veya olumsuz yaşam deneyimleri olmadığı anlamına gelmemektedir. Bireyin karakterinin oluşumunda çocukluktan itibaren yaşanan olumlu ya da olumsuz pek çok deneyim belirleyici olabilmektedir. Olumlu deneyimlerin ve ebeveyn desteğinin olmamasının çocuklar için stres unsuru olduğunu, beyinlerinin meraklı hale gelmelerini ve başkalarıyla olumlu ilişkiler kurmayı öğrenmelerini zorlaştıracak şekillerde geliştiğini ifade edilmektedir (Bethell vd., 2019). Bir çocuk büyüdükçe, olumlu çocukluk deneyimlerinden yoksun olmanın getirdiği stres birikmekte ve motivasyonla ilgili sorunlar, odaklanma, problem çözme, başkalarıyla iyi geçinme, olumlu bir benlik imajı, kendine değer verme konularında zorluk çekmektedir (Bethell vd., 2019).

Ebeveynlik ve Olumlu Çocukluk Yaşantısı İlişkisi

Olumlu çocukluk yaşantılarını deneyimlemenin en önemli faktörlerinden biri ebeveynlerle olan ilişkidir. Bu ilişki ne kadar kuvvetli, tatminkar ve destekleyici bir ilişkiyse, çocuğun o kadar olumlu yaşantıları deneyimlediğine işaret edilebilir. Ebeveynlerin çocukları ile kurduğu sıcak ve destekleyici ortam, bireyin yaşamı boyunca önemli etkilere sahiptir (Hortaçsu, 2003). Etkileşimli, güvenli, huzurlu bir ortam çocuklarının olumlu ilişki kurabilmelerinin de zemini hazırlayabilmektedir. Ebeveynlerle kurulan samimi, güven temelli ilişkilerin olumlu katkıları aslında çocukların bütün geleceğini farklı farklı alanlarda etkileyebilmektedir. Chopik ve arkadaşlarının (2019) yaptığı çalışmada, çocukluk çağında, ebeveynleri ile doyurucu

ilişkiye sahip ve olumlu yaşantıları olan yetişkinlerin daha az depresyona yakalandıklarını ve daha iyi fiziksel sağlığa sahip olduklarını bulmuşlardır. İyi bir ebeveyn-çocuk ilişkisi özellikle erken dönemde, çocuğun olumlu çocukluk yaşantılarını deneyimlemesine, psikolojik sağlamlık, güven duygusunun aşılmasına ve nitelikli arkadaşlık ilişkileri geliştirmesine katkı sağlayabilmektedir.

Erken çocukluk döneminde, ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu samimi ilişkiler, duygusal destekler, çocuklarını yetiştirme stilleri, çocuklarının sosyal duygusal gelişim alanlarına doğrudan etki edilebilmektedir (Grusec ve Davidov, 2007; Cooke, Koehn ve Kerns, 2016). Bu destekler çocukların çevrelerine daha kolay uyum sağlayarak olumlu arkadaşlık ilişkilerini geliştirerek, çevreyle uyum becerilerini arttırmaktadır (Denham ve ark., 2003; Ensor, Spencer ve Hughes, 2011). Aslında ebeveyn ve çocuk arasında oluşacak güvenli ve sevgi dolu bir bağ, çocuğun benlik saygısı, arkadaş ilişkileri, problem çözme yeteneğine önemli katkıda bulunur (Hortaçsu, 2003; Grossmann, Grossmann, Kindler ve Zimmermann, 2008). Bu katkılar ise onların olumlu çocukluk yaşantılarını deneyimlemesine zemin hazırlamaktadır. Ebeveynlik ve olumlu çocukluk yaşantıları bu sebeple iç içe geçmiş kavramlardır. Birbirlerinden dinamik bir şekilde etkilenirler.

Ebeveynlik Bilişleri ve Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

Ebeveynlik bilişleri, ebeveynliğe dair, davranış ve tutum, inanç, düşünce, hedef ve değerleri kapsamaktadır. Ebeveynlik bilişlerinin anlaşılabilmesi için, ebeveynlerin yer aldığı sosyal ve kültürel bağlamı, kendi çocukluk deneyimlerini ve kendi ebeveynlerinin yetiştirme tarzını anlamak gerekmektedir (Harkness ve Super, 1995; Bornstein ve Cote, 2006; McElwain ve Halberstadt, Volling, 2007; Yu, Ostrosky, Fowler, 2011). Çünkü ebeveynlik bilişleri kültürel yapı, sosyal çevre, çocuğun mizacı gibi değişkenlerden etkilendiği gibi ebeveynlerin kendi gelişimsel hikayelerinden de etkilenmektedir (Belsky, 1984).

Ebeveyn davranışlarını inceleyen çalışmalarda ebeveynlerin çocuklarının duygusal tepkilerini ne derece kabullendiklerine ve desteklediklerine odaklanmıştır (Kiff ve ark., 2007; Yavuzer, 2001). Ebeveynler, ebeveynliğe dair bilişleri ile, çocuğun sosyal etkileşimlerini etkilemektedir (Bornstein ve Cote, 2006). Ebeveynlerin çocukta keşfetme duygusunu geliştirmek (Grossmann, Grossmann, Kindler ve Zimmermann, 2008), çocuğa güven duygusu aşılama, çocuğun sosyalleşmesini desteklemek için

uygun davranış biçimlerini içeren model oluşturmak, bireyselleşebilmesi için rehberlik etmek, çocuğun sorunlarına çözüm getirmek (Yavuzer, 2001) gibi bir çok rolü bulunmaktadır.

Çocuğun sosyalleşmesi yaşamının ilk yıllarındaki ebeveyn çocuk etkileşimi ile başlar. Erken dönemde ebeveyn-çocuk etkileşiminin kalitesi, çocukların psikolojik ve sosyal gelişimleri için oldukça önemli olabilmektedir (Birmingham, Bub ve Vaughn, 2017). Aile içinde kurulan iletişim, ebeveynlerin çocukların arkadaşlık ilişkileri konusunda yaptığı yorumlar veya yönlendirmeler, yaşanan iletişim problemlerinde kullandığı stratejiler, çocuğun arkadaşlarıyla kuracağı ilişkiye yansiyabilmektedir. Buysse ve Hollingsworth (2009), üç ve beş yaş arası çocukların arkadaşlık ilişkilerini incelediği çalışmalarında, ebeveynlerin çocukların kaliteli arkadaşlıklar edinmelerini desteklemek için bir takım stratejiler geliştirdiğini belirtmektedir. Ebeveynler, çocuğun arkadaşlarını seçmelerine izin vermenin ve kaliteli arkadaşlıklar için iletişimi arttıracak çeşitli alternatifler üretmenin, çocuğa sosyal ve duygusal açıdan destek sağladığına inandıklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin destekleyici stratejilerinin ise çocukların yüksek oranda akran kabulü ile ilişkili bulunduğu belirtilmiştir (Clark ve Ladd, 2000; Buysse ve Hollingsworth, 2013). Ebeveynlerin çocuğun arkadaşlarıyla görüşme ortamı oluşturarak arkadaşlık ilişkileri için fırsat yaratması oldukça önemli hale gelmektedir (Guralnick, 1999; Ladd ve Pettit, 2002). Erken çocukluk dönemi yakın arkadaşlıklar, hem kültürel öğretilerin hem de ebeveyn bilişlerinin etkisinde kalabilmektedir. Arkadaşlık ilişkisinin, kişilerin isteğine bağlı olarak başladığı ve bittiği ifade edilse de, kültürel öğretilerin ve ebeveynlerin etkisini göz ardı etmemek gerekmektedir (Chen ve French, 2008; Aytaç ve Tan, 2019). Ebeveynlerin her bir yönlendirmesi veya aşırı kontrolcü tutumu arkadaşlarıyla etkileşimde olan çocuk için zorlayıcı veya destekleyici olabilmektedir (Yılmaz, Kale, Nur, 2020). Bu zorlayıcı durumlar, çocukların arkadaşlarını seçmesine izin vermemek, arkadaşlık ilişkilerine aşırı müdahalede bulunmak, çocuğunun arkadaşlarını kendi tanıdıkları çevreden seçmeleri yönünde baskı yapmak olabilmektedir. Çalışmalar ebeveynlerin zorlayıcı davranışları modelleyen çocukların arkadaşlık etkileşimlerinde benzer davranışları gösterdiklerini ifade etmektedir (Dickson vd., 2018). Yapılan araştırmalar, ebeveynlerin çocukların arkadaşlık ilişkileri üzerinde etkisi olduğu açıkça ifade edilse de, ebeveynlerin bu davranışlarının nelerden etkilendikleri veya nelerin temel olduğunu açıklama konusunda eksik bir çerçeve sunmaktadır.

Ebeveyn davranışlarının birden çok faktörün etkisinde olduğu bilinmektedir. Sak ve arkadaşları (2015), çalışmalarında anne babaların tutumlarını etkileyen faktörler olarak en çok kendi çocukluklarının etkisini, kendi ebeveynlerinin yetiştirme tarzlarını ve psikolojik doyumlarını belirtmişlerdir. Ebeveyn davranışlarının kendi çocukluk yaşantılarından etkilendiği bilirse de, çalışmalar ebeveynlik biçimlerinin önceki kuşakların tutumlarından da etkilendiğini göstermektedir (Super ve Harkness, 2002). Tinsley ve Barke (1987) tarafından yapılan çalışmada birinci, ikinci ve üçüncü kuşakları (büyükanne-dedeler, ebeveyn, torun) 5 dakikalık oyun seanslarında gözlemleyerek ebeveynlik biçimi aktarımları incelenmiştir. Çalışma sonucunda birinci kuşak katılımcıların genç anne babalara dönük sosyal açıdan destekleyici oldukları ve genç ebeveynler ile büyük ebeveynler arasında ebeveynlik davranışı açısından yüksek derecede örtüşme olduğu gözlemlenmiştir.

Arkadaşlık İlişkileri

Arkadaşlık, özellikle çocukların duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimlerine doğrudan etki eden kritik bir olgudur. Arkadaşlık ilişkileri, gönüllü olarak gerçekleşen duygusal bağları yansıtmaktadır (Bagwell, 2004; Bagwell ve Schmidt, 2011; Rubin, Bukowski ve Parker 2006). Arkadaşlıkların gönüllülük niteliği, çocukların arkadaşlık ilişkilerini başlatma veya sonlandırma özgürlüğü anlamına gelebilse de, bu durum kültürel özelliklere göre değişebilir (Krappmann, 1996). Bazı kültürlerde çocuklar yakın aile üyeleri dışında bir başkasıyla yakın arkadaşlık geliştirmezler. Örneğin, kolektif topluluklardaki çocuklar, zamanlarının çoğunu akrabalarıyla geçirirler (Gaskin, 2006; Kale, 2009). Pek çok kültürel faktör, ebeveyn deneyimleri çocuğun arkadaşlığa ilişkin beklenti ve algısını şekillendirir (Borner, Gayes ve Hall, 2015). Bununla birlikte, arkadaşlığın belirli özellikleri evrensel niteliğe sahiptir. Karşılıklılık, saygı ve hoşlanma, arkadaşlığın belirleyici özellikleridir (Hartup ve Stevens, 1997).

Bir çocuğun aile bireyleri dışında, en kritik ve önemli ilişkilerinin arkadaşlık ilişkileri olduğu söylenebilir (Cutting, Dunn ve Fisher, 2002). Arkadaşlık ilişkileri, yaşamın ilk yıllarında başlamakta ve çocukların gelişim alanlarında kritik bir rol olarak bütün yaşamlarını etkileyebilme potansiyeline sahiptir (Bagwell ve Schmidt, 2011; Demir, Özdemir ve Weitekamp, 2006; Engle, McElwain ve Laskyy, 2011; Heiman, 2000). Arkadaşlık karşılıklı, gönüllü, iki kişi arasındaki yakın ilişki olarak genel bir

tanıma sahip olsa da (Bukowski ve Hoza, 1989) gelişim dönemlerine göre değişiklik gösterdiği ve dönem ihtiyaçlarına göre farklılaştığı söylenebilir.

Erken Çocuklukta Arkadaşlık İlişkileri

Erken çocukluk döneminde arkadaşlık çocuklar için çoğunlukla oyun arkadaşlığı anlamına gelmektedir (Yeo ve Clarke, 2005; Theobald, Danby, Thompson ve Thorpe, 2014). Karşılıklı gülümsemeler, küçük destekler, birlikte bir oyuna gösterilen ilgi, taklit etme, arkadaşlığın bu döneme özgü özellikleridir. Erken dönemde çocukların arkadaşlık ilişkilerinin kurulma şekillerini inceleyen bir çalışmada (Engdahl, 2012), çocukların, karşılıklı el sallama, oyun davetleri sunma ve birbirlerine yardım etme ile arkadaşlık kurduğu gözlemlenmiştir. Benzer şekilde beş-altı yaş çocukların bakış açılarıyla arkadaşlığı tanımlamayı amaçlayan bir çalışmada (Theobald vd., 2014), arkadaşlığa dair üç tema belirlemiştir. Birincisi arkadaşlıkların, birlikte faaliyetlerde bulunulan, uzun süren, kalıcı ilişkiler olmasıdır. İkincisi ise karşılıklılık, ortak oyunlar, benzer ilgi alanları ve karşılıklı bağlılık içermesidir. Üçüncüsü ise yakınlık, duygularını ifade ederken sarılmak gibi duygusal faaliyetleri barındırmasıdır. 4-6 yaş çocukların okula başladıklarında arkadaş edinme stratejilerini inceleyen bir başka çalışmada ise (Theobald, Danby, Thompson ve Thorpe, 2012) çocukların arkadaş kurmak için daha önce ortaya çıkan bir oyuna katılmayı istemek, diğerleriyle bir takım ortak faaliyetler geliştirmek veya yardım etmek gibi yöntemleri kullandıkları belirlenmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini inceleyen araştırmaların vurgu yaptığı bir diğer nokta ise arkadaşlığın çocuğun gelişimi ile olan ilişkisidir. Dunn (2004), erken çocukluk döneminde arkadaşlıkların sosyal destek kaynağı olduğunu, zor durumlara karşı koruma sağladığını, ahlaki ve duygusal gelişim için önemli bir bağlam oluşturduğunu savunmaktadır. Çocuklar arkadaşlarıyla etkileşimde bulunurken, kendi duygularını kontrol etme, başkalarının duygularına karşılık verme, işbirliği yapma becerileri öğrenmektedirler (Berndt, 1996; Rubin vd., 2006). Özellikle bu dönemde, oyunlar aracılığıyla etkileşime giren çocukların, etkileşime giremeyen ve arkadaşı olmayan çocuklara göre daha işbirlikçi ve prososyal davranış gösterebileceği belirtilmektedir (Dunn, 2004). Erken çocuklukta arkadaşlık ilişkileri, keşfetme duygusunu destekler (Bukowski, 2001), onaylama ve benlik desteği ile birlikte (Rose ve Asher, 2004), sosyal uyum ve güven duygusu sağlama (Howes, 1996) gibi önemli görevlere hizmet etmektedir. Bunun yanı sıra arkadaşlığın akran zorbalığı (Gifford

Smith ve Brownell, 2003), anksiyete ve depresyon gibi durumlara karşı koruyucu bir işlevi olduğu da bilinmektedir (Dunn, 2004).

Arkadaşlığın Niteliği ve Çatışma Boyutu

Okul öncesi dönem çocukların arkadaşlık ilişkilerinde önemli bir faktör arkadaşlığın niteliğidir (Hartup, 1996). Arkadaşlığın olumlu veya olumsuz özellikleri olabilir. İçerisinde samimiyeti, yakınlığı, prososyal davranışları, sadakati barındıran arkadaşlık ilişkileri yapıcı ve olumlu arkadaşlık ilişkileri olarak adlandırılabilir. Diğer yandan, çatışma, rekabet gibi kavramlar arkadaşlığın niteliğine dair olumsuz özellikler olarak tanımlanabilmektedir (Berndt, 1996; Agnor, 2009; Thien, Razak ve Jamil, 2012; Demir ve Urberg, 2004). Ancak arkadaşlığı değerlendirebilmek için olumlu ve olumsuz niteliklerin bir arada ele alınması gereklidir. Yalnızca bir özelliğine dikkat etmek arkadaşlığın doğasını veya niteliğini tanımlamakta eksik bir fotoğraf sunabilmektedir.

Arkadaşlık niteliğindeki olumlu özellikler; samimiyet, yardım, sevgi gibi konuları barındırmakta, olumsuz özellikler ise çatışma boyutunda ele alınmaktadır. Çocukların olumlu arkadaşlık ilişkileri onların akademik başarısını, sosyal-duygusal tatminini destekleyebilir veya akran zorbalığını önleyebilir. Araştırmalar, okul öncesi dönemde arkadaş desteğinin, prososyal davranışı beslediği, akademik başarıyı arttırdığını, akran zorbalığını azalttığını göstermektedir (Ladd vd., 1996; Sebanc, 2003). Berndt (1996), arkadaşlığın niteliğini değerlendirirken, olumlu ve olumsuz niteliklerin birlikte ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, yüksek nitelikli bir arkadaşlık sadakat, yakınlık, yardım gibi olumlu özelliklerin yüksek seviyede olması ve çatışma, rekabet gibi olumsuz özelliklerin düşük seviyede olması ile birlikte tanımlanmaktadır.

Arkadaşlığın çocuğun gelişim alanlarına katkısı her zaman olumlu olmayabilir. Bir arkadaşın madde kullanımı (Dishion, Capaldi, Spracken ve Li, 1995) olumsuz bir özellik olarak zarar verici rol model olabilir (Sebanc, 2003). Bu nedenle arkadaşlık ilişkilerini incelemek kadar arkadaşlığın niteliğine de odaklanmak gerekir. Araştırmacılar, nitelikli bir arkadaşlığın; çocukların, strese yol açan etmenlerle başa çıkma ve özsaygı geliştirme, yüksek sosyal beceriler gibi olumlu etkilerinin olduğunu belirtmektedir (Berndt, 1996; Engle, McElwain ve Lasky, 2011). Arkadaşlık nitelikleri alt boyutlara sahiptir. Bu boyutlardan en çok ele alınanlardan biri çatışma durumudur. Özellikle okul öncesi dönemde çatışmaların olası nedeni olarak henüz tam gelişmemiş uyum sağlama becerileri gösterilebilir (Howes, 2009; Heverly-Fitt vd., 2015).

Arkadaşlar arasındaki çatışmalar arkadaşlığın olumsuz niteliği olabileceği gibi, bir takım çözüm stratejileri geliştirmeye teşvik edici etkisi de olabilmektedir. Çocuklar için çatışma durumu, ilişkilerinin niteliğini arttırabilecek fırsatlar olarak da değerlendirilmelidir (Howes, 2009). Arkadaşlık ilişkileri demek, çatışmaların hiç yaşanmadığı, sorunların olmadığı bir ilişki türü değildir, burada kritik nokta, bu çatışmalarda kullanılan çözüm stratejileridir. Sebanc (2003), çatışmaların bazı durumlarda çocuklara destek sağlamak, bazı durumlarda da çekişme ortamı yaratarak çocuğu engelleyebildiği yönüne değinmiştir. Ancak bu durum, kültürel farklılıklara göre büyük oranda değişebilmektedir. Bazı kültürler çatışmayı, bireylerin dünyasını anlamak ve gelişimlerine katkı aracı olarak kullanabilir ve çocukları sorunlarla ilgili konuşmaya teşvik edebilirler (Rubin vd., 2015; Corsaro ve Rizzo, 1988). Bunun yanı sıra bazı kültürler çocuklarını çatışmadan uzaklaştırılma stratejisini kullanabilmektedir (Xu, Farver, Chang, Yu ve Zhang, 2006). Dolayısıyla çatışma durumu, ebeveynlerden ve kültürden büyük oranda etkilenebilmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Bu çalışmada amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, belirlenmiş sınırlı kaynakların en etkin kullanımına imkan sunan, zengin vakaların belirlenmesi için nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir tekniktir (Tracy, 2013; Neuman, 2017). Amaçlı örneklemin türü olan aşırı veya aykırı durum örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu araştırmada katılımcıların belirlenmesinde ‘‘Aykırı Durum Örnekleme Yöntemi’’ olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerini en yüksek ve en düşük olarak belirleyebilmek için kullanılmıştır. Aykırı durum örnekleme yönteminde araştırma amacına yönelik olarak belirlenen ve araştırma sorularının cevaplanmasına en anlamlı katkıyı yapan örnekler seçilmektedir (Marshall ve Rossman, 2014). Aykırı durum örnekleminde amaç farklı ve özgün bilgi elde edilmesidir (Liamputtong, 2013). Aykırı durumlar, çoğunlukla örnekleme yer alan katılımcıların deneyimlerinden kesitler sunmakta ve araştırma bağlamını örneklemin yaşantısı ile sınırlandırmaktadır (Strauss ve Corbin, 2014). Aykırı durumlardan hareketle, araştırmanın amacını çözümlenmeye yönelik uç sonuçlar elde etme ve bu durumlardaki farklılıkları ortaya koymaktır (Charmaz, 2011). Alanyazında bulunan ve türünün iyi bir örneği olarak kabul edilen aykırı durum araştırmaları genellikle bir örnekleme betimlemekten ziyade, o örneklemden istifade ederek ders çıkarmayı hedeflemektedir (Marczyk vd., 2005).

Araştırmanın katılımcılarını Osmaniye ilinde yaşayan 2-6 yaş çocuğa sahip ebeveynler oluşturmaktadır. Katılımcılara Osmaniye ilindeki anaokullarından ve kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Katılımcılar belirlenirken, Doğan ve Aydın (2020) tarafından geliştirilmiş ‘‘Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği’’ kullanılmıştır. Ölçek 22 sorudan oluşmakta ve 5’li Likert tarzındadır. Ölçek toplam 134 ebeveyne uygulanmıştır. Ölçekten alınabilecek en uç puan 110 iken, en dip puan 22’dir. Mevcut araştırmada ise, ölçek sonuçlarına göre en uç puan 110, en dip puan 34, ortalama puan 81 ve standart sapma 18,7 olarak belirlenmiştir.

Literatürde, nitel araştırmalarda, derinlemesine ve doğru analiz yapabilmek için katılımcı sayısının 5 ile 25 kişi arasında sınırlandırılması gerektiği belirtilmektedir (Creswell, 2013; Patton, 2005). Ölçüt olarak kullanılan ölçekten en uç puan alan 8 kişi ve en dip puan alan 8 kişi olmak üzere toplam 16 kişi katılımcı olarak belirlenmiştir. Görüşme yapılan ebeveynlerden anneler; M1 (Mother1), M2, M3..., babalar ise; F1 (Father1), F2, F3 şeklinde kodlanmıştır. Görüşme esnasında sorulan demografik sorular eşliğinde katılımcıların özellikleri belirlenmiştir. Katılımcılara ait özellikler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1.*Katılımcılara Ait Bilgiler*

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Meslek	Ekonomik Durum	Çocuklarının Yaşı	Düzyey
M1	Kadın	Öğretmen	Orta	2	Yüksek
M2	Kadın	Bankacı	Orta	3	Yüksek
M3	Kadın	Serbest Meslek	Orta	3	Yüksek
M4	Kadın	Öğretmen	Orta	3.5	Yüksek
M5	Kadın	Mühendis	Orta	4	Yüksek
M6	Kadın	Ev hanımı	Düşük	2 ve 3	Yüksek
F1	Erkek	Girişimci	Orta	3	Yüksek
M7	Kadın	Bankacı	Yüksek	3	Yüksek
M8	Kadın	Satış Danışmanı	Düşük	3	Düşük
M9	Kadın	Muhasebe elemanı	Orta	2	Düşük
F2	Erkek	Serbest Meslek	Orta	3-5-6	Düşük
M10	Kadın	Ev Hanımı	Orta	4	Düşük
M11	Kadın	Eczacı teknikeri	Orta	3	Düşük
M12	Kadın	Ev hanımı	Yüksek	2-4.5	Düşük
F3	Baba	Reklamcı	Orta	2	Düşük
M13	Kadın	Öğretmen	Orta	3	Düşük

2.2. Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Aracı

Veriler toplanmadan önce ‘‘Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği’’nden yüksek ve düşük puan alan ebeveynlerle ön görüşmeler yapılmıştır. Buradaki amaç ebeveynlerin görüşme için müsaitlik durumlarını öğrenmek, veri toplama sürecini bu faktörleri göz önünde bulundurarak planlamaktır. Böylece veri toplama sürecinde yaşanabilecek aksaklıkların önüne geçilmiştir. Veriler 2020-2021 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde toplanmış ve verilerin toplanması süreci yaklaşık bir buçuk ay sürmüştür. Araştırmacı tarafından katılımcılarla, sohbet havasında yüz yüze olacak biçimde oturmaya dikkat edilmiş, pandemi koşulları gereğince yüz yüze görüşme yapmak istemeyen katılımcılarla online görüşme tasarlanmıştır. Görüşmeler yaklaşık 25-50 dakika arasında sürmüştür ve yapılan görüşmeler katılımcıların onayı alınarak kaydedilmiştir. Görüşme sonunda katılımcılara ses kayıtları dinletilerek kontrol

ettirilmiştir. Bu kontrolden sonra ebeveynlerin dahil edilmesini istemedikleri yerler çıkarılmıştır.

Mevcut araştırmada, olumlu çocukluk yaşantıları deneyimleri yüksek ve düşük olan ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımaya yönelik görüşlerinin neler olduğu yarı yapılandırılmış görüşme sorularıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Görüşme soruları araştırmacı tarafından alan yazın incelenerek oluşturulmuştur. Görüşme soruları uzman onayına sunulmuş, görüşmelere başlanmadan önce soruların anlaşılır olup olmadığını belirlemek için pilot görüşme yapılmıştır. Uzman görüşünden sonra bazı sorular analizin doğru çıkabilmesi açısından tekrar düzenlenmiştir. Görüşme formu 12 sorudan oluşmaktadır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formuyla katılımcılardan yaş, medeni durum, eğitim, çalışma durumu, meslek, gelir düzeyi, maddi durum ve çocuk sayısı ve yaşları hakkında bilgiler toplanmıştır.

2.2.2. Görüşme

Görüşme tekniği kullanmanın temel amacı insanların algılarını ve deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını ortaya çıkartmaktır (Seidman, 1991). Araştırmacı, görüşme yöntemi kullanarak görüşme yapılan kişinin iç dünyasına girmeye ve olayları onun bakış açısından anlamaya çalışır (Patton, 1987). Bu araştırmada ebeveynlerin çocukluk yaşantılarındaki arkadaşlık ilişkilerine ve çocuklarının arkadaşlarının ilişkilerine ve aracı rollerine yönelik görüşme soruları oluşturulmuş ve görüşme yapılmıştır. Görüşme soruları, doğru ve anlaşılır olması ve çalışmayı temsil edecek sorular olması açısından iç geçerliğini artırmak için çocuk gelişimi ve psikoloji alanlarından uzman görüşü alınmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda, soruların anlaşılabilirliği ve kapsamı gibi konular açısından görüşme sorularında veri toplama araçları kısmında da bahsedildiği gibi bazı önemli düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra düzenlenen görüşme formu ile pilot görüşme gerçekleştirilmiş ve soruların anlaşılabilirliği kontrol edilmiştir.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler esnasında katılımcıların cevapları tamamen bitene kadar diğer soruya geçilmemiş ve sıklıkla teyit alınmıştır. Her bir görüşmenin öncesinde katılımcıyı rahatlatmak adına çalışma hakkında açıklamalar yapılmış ve samimi bir ortam oluşturulmaya çalışılmıştır. Görüşmeler yaklaşık 25-50 dakika arasında

sürmüştür. Katılımcılardan elde edilen cevaplar doğrudan alıntı yapılarak bulgular kısmında verilmiştir. İç geçerliği sınırlandıran bir etken olarak görüşmenin tek bir veri toplama aracı olarak kullanılması gösterilebilir.

2.3. Araştırma Deseni

Bu araştırma, ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin çocukların arkadaşlık ilişkilerine nasıl yansıdığını derinlemesine anlamak için nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırmalar, bireylerin bakış açılarının ve algılarının, tarafsız ve doğru bir biçimde ortaya konmasını sağlamaktadır (Merriam, 2009). Mevcut araştırmada nitel araştırma yöntemine ait bir desen olan fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Fenomenolojinin amacı insan deneyimini anlamak ve insanların bu deneyimleri nasıl yorumladıklarına odaklanmaktır (Storey, 2007; Bogdan ve Biklen, 2003; Creswell, 2007; van Manen, 2007). Araştırmanın katılımcılarını oluşturan ebeveynler olayları, deneyimleri ve davranışları yorumlayan ve anlamlandıran kişiler olarak görülmektedir. Olumlu çocukluk yaşantıları düşük ve yüksek puana sahip ebeveynlerin görüşme sorularına verdikleri cevaplardan yola çıkarak, çocukluğa dair tanımlamaları, kendi arkadaşlık ilişkileri ve çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine dair kendi deneyimlerinin yansımalarını ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak için bu desen tercih edilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Çalışmada yarı yapılandırılmış sorularla oluşan görüşmeler, ses kayıtlarının deşifre edilmesinin ardından nitel veri analizlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde esas amaç, verilerden yola çıkarak kavramlar arası ilişkileri açıklayabilmek, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkartmaktır (Creswell, 2003; Marshall ve Rossman, 2006). Bu doğrultuda, verilerin analizi için kod, tema ve kategoriler kullanılmıştır. Verilerin analizinde psikoloji ve çocuk gelişimi alanında uzman iki farklı araştırmacı ikinci kodlayıcı olmuşlardır. Araştırmacı ve kodlayıcılar verileri ayrı ayrı analiz yaptıktan sonra analiz sonuçları karşılaştırılmış ve iç güvenirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Tablo 2.

Geçerlik- Güvenirlik Önlemleri

Geçerlik	İç geçerlik	Uzman görüşünün alınması Katılımcıların onayı Doğrudan alıntılama
	Dış Geçerlik	Veri toplama araçlarının ve sürecinin belirtilmesi Analiz yöntemi ve sürecinin açıklanması Katılımcıların seçim şeklinin belirtilmesi Görüşme sorularının uygulanma süresi Araştırmacının rolünün belirlenmesi Araştırma yönteminin seçim nedeni Geçerlik ve güvenirlilik önlemlerinin açıklanması
Güvenirlilik	İç güvenirlilik	Görüşmelerin ses kaydına alınarak veri kaybının önlenmesi Bulguların doğrudan, yorumsuz bir şekilde sunulması 2. kodlayıcı
	Dış güvenirlilik	Verilerin sonuç kısmının literatür doğrultusunda tartışılması Verilerin 2. Kodlayıcıdan sonra tutarlılık kontrolü

Görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda araştırmacı tarafından kodlamalar yapılarak kategoriler ve bu kategoriler doğrultusunda temalar oluşturulmuştur. Uzmanın görüşleri sonucunda veriler kategoriler altında sınıflanarak okuyucu için anlaşılır hale getirilmiştir.

Dış geçerlik, araştırma sonuçlarının benzer olaylara uyarlanabilir olması olarak tanımlanmaktadır (Neuman, 2007). Dış geçerliliği artırmak için ise araştırma deseni, katılımcılar, veri toplama araçları, elde edilen verilerin analizi ve bulguların nasıl

oluşturulduğu ayrıntılı bir şekilde ilgili bölümlerde açıklanmıştır. Araştırmanın dış güvenilirliğini artırmak için ise bulgular sonuç-tartışma bölümünde araştırmacı tarafından tartışılmıştır.

Araştırmanın iç güvenilirliğini artırmak için ise araştırmanın kod ve temaları alanında uzman görüşüne sunularak uzmanlar ve araştırmacı arasında fikir birliğine varılarak tutarlılık sağlanmıştır. Ayrıca görüşme sorularından elde edilen bulgular yorum yapılmadan doğrudan sunulmuş ve görüşmeler ses kayıt cihazına alınarak veri kaybı önlenmiş, araştırmanın iç güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde OÇYD yüksek ve düşük olumlu çocukluk yaşantılarına sahip olan ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımalarına yönelik görüşleri sonucunda oluşturulan kodlar ve kategoriler ilgili başlıklarda sunulmuş, her bir veri ayrıntılı bir şekilde tek tek incelenmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan kodlar doğrudan alıntı cümleleri ile desteklenmiştir. Bulgularda belirtilen kodlarda gizlilik ilkesi nedeniyle görüşme yapılan kişiler için harfler ve rakamlar kullanılmıştır. Anneler için M1, M2,... babalar için F1, F2,... şeklinde kodlanmıştır.

Katılımcıların, Çocukluk Yaşantıları Tanımlamalarıyla İlgili Bulgular

Ebeveynlerin çocukluk yaşantılarına dair ifadeler incelendiğinde OÇYD yüksek ve düşük katılımcıların tanımlamalarının farklılaştığı görülmektedir. ‘‘OÇYD Yüksek’’ ebeveynler çocukluğa ilişkin tanımlamalarını daha çok mutlu çocukluk anıları, yüksek aile desteği, akademik başarı, nitelikli kardeş, kuzen ve arkadaşlık ilişkileri, çeşitli oyunlar oynama, ihtiyaçların zamanında giderildiği güzel anılar olarak tanımlarken ‘‘OÇYD Düşük’’ ebeveynler düşük aile desteği, yalnız çocukluk, kalabalık ve baskıcı aile yapısı, ekonomik yetersizlikler, ihtiyaçların karşılanmaması, özgür ifade yoksunluğu, anne baba tartışması olarak tanımlamaktadır.

OÇYD yüksek katılımcıların çocukluk yaşantılarına dair tanımlamalarını etkileyen faktörler ise; kendi ebeveynleri, akademik başarıları, kardeş ve arkadaşlık ilişkileridir. OÇYD yüksek katılımcıların çocukluk yaşantılarına dair tanımlamaları incelendiğinde, olumlu çocukluk yaşantıları deneyiminin, bireyin ebeveynlerinin desteğini alması ile yüksek oranda bağlantılı bulunmuştur. OÇYD yüksek ebeveynlerden M1: ‘‘Çocukluk anılarımı düşündüğümde mutlu oluyorum. Mutlu bir çocukluk geçirdiğimi düşünüyorum çünkü bunun en önemli nedeni aile tarafından sevilmem ve sürekli desteklenmemdi. Annemin ve babamın beni çok değerli hissettirmesiydi’’ şeklinde çocukluğuna dair tanımlamalarının olumlu olmasını ebeveyn desteğine vurgu yaparak açıklamıştır. Benzer şekilde katılımcılardan M4: ‘‘Huzurlu bir çocukluk geçirdim. İhtiyaçlarımın zamanında giderildiği, çok büyük kaygı ve korkularımın olmadığı, ailem tarafından önemsendiğimi hissettiğim ve bu duyguyu hala çok yüksek yaşarım, gerçekten mutlu bir cocuktum.’’ şeklinde ihtiyaçların zamanında giderilmesine vurgu yaparak ebeveyn desteği ekseninde tanımlama yapmıştır.

OÇYD yüksek katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, çocukluk yaşantılarına dair olumlu tanımlamalarının akademik başarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Katılımcılardan M1: *“Mesela ben ilkokulda birinciydim, ortaokulda birinciydim bunların hepsinin nedeni ailemin bana kızım yapabilirsin, kızım başarabilirsin demesiydi. Çok güzel bir çocukluk geçirdiğimi düşünüyorum”* şeklinde ifade etmiştir.

OÇYD yüksek katılımcıların, çocukluk yaşantılarına dair olumlu tanımlamaları, arkadaşlık ve kardeş ilişkilerinden etkilenmektedir. OÇYD yüksek baba katılımcılardan F1, *“Arkadaşım çok fazlaydı. Mutlu bir çocukluk geçirdim”* şeklinde arkadaşlarının çokluğuna vurgu yaparak çocukluğunu tanımlamıştır. Katılımcılardan, M6 ise *“Çok iyiydi çocukluğum. Annem ve babam çok yardımcıydı. Evimizde hep oyun oynanırdı, kardeşlerimle aram iyiydi. Çocukluğuma dair hep güzel hatırlıyorum”* ifadelerini kullanmıştır.

OÇYD düşük ebeveynlerin çocukluk tanımlamaları incelendiğinde ise yüksek düzey ebeveynlerin tanımlamalarından oldukça farklılaştığı görülmüştür. Olumlu çocukluk yaşantıları travmatik veya olumsuz deneyimlerin hiç olmadığı anlamına gelmemektedir. Ancak olumlu çocukluk yaşantılarının varlığının yüksek veya düşük düzeyde olduğu da önemli bir faktör olarak rol almaktadır. OÇYD düşük katılımcıların çocukluk tanımlamalarının, kendi ebeveynleri, ekonomik yetersizlikler, geniş aile yapısı, toplumsal cinsiyet rollerine bağlı baskıcı ebeveyn tutumu ve anne-baba ilişkisinin etkisinde olduğu görülmüştür.

OÇYD düşük katılımcıların çocukluk yaşantılarına dair değerlendirmeleri incelendiğinde ebeveynlerin rolüne yönelik katılımcılardan M8: *“Annesiz babasız bir çocukluk geçirdim. Yani şöyle annem ve babam çalıştığı için erken yaşta kreşe gittim, ancak kreş saati bitse de annemle babam işte olduğu için okulda kalıyordum. Beni bırakabilecekleri kimse yoktu. Yalnız bir çocukluk geçirdim yani. Sadece aklıma yalnızlığım geliyor çocukluğumla ilgili”* şeklinde ifade etmiştir.

OÇYD düşük ebeveynlerin çocukluk yaşantıları tanımlamalarını etkileyen faktörlerden birisi de ekonomik yetersizlikler ve geniş aile yapısıdır. Baba katılımcılardan F2, bu konuda düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: *“Genel olarak iyi bir çocukluk geçirdiğimi söyleyemem. 12 kardeş olduğumuz için kalabalık bir ailedeydik ve bazı ihtiyaçlarımız karşılanamazdı buna okula gitmek de dahil.”*

OÇYD düşük ebeveynlerin çocukluk yaşantılarına dair tanımlamalarını etkileyen diğer bir faktör ise, toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak baskıcı ebeveyn tutumudur. Katılımcılardan M12: *“Çok anaç ruhlu bir çocuktum. Amcamın ve halamın çocuklarına*

bakardım. Dini yönden baskıcı bir ailede büyüdüm. Kız çocuğu olduğum için oturmama, giyimime, ev içindeki hareketlerime çok dikkat etmem gerekiyordu. Yani çok çocukluk sayılmaz açıkçası kendi özgür irademle çocukluğumu yaşayamadım'' ifadelerini kullanmıştır.

OÇYD düşük katılımcıların, çocukluğa dair tanımlamalarının, anne-baba arasındaki ilişkiden etkilendiği görülmektedir. Katılımcılar, kendi ebeveynlerinin ilişkilerinde çok fazla çatışma yaşanmasının onlar için zorlayıcı olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak katılımcılardan M13. *''Anne ve babanın çok tartıştığı ama babannenin çok destek olduğu bir çocukluk geçirdim. Aslında çok da iyi bir çocukluk geçirmedim''* diyerek ifade etmiştir.

Katılımcıların, Kendi Arkadaşlık İlişkilerine Dair Bulgular

OÇYD yüksek ve düşük katılımcıların, kendi arkadaşlık ilişkilere dair tanımlamalarıyla oluşturulan kodlarda; OÇYD yüksek ebeveynler arkadaşlığın kalıcı ilişkiler, yüksek paylaşımlı bir bağ, samimiyet, sırdaşlık, güven temeline vurgu yaparken, OÇYD düşük ebeveynlerin arkadaşlık ilişkilerini, bağımlı arkadaşlık, kardeş-kuzen ilişkileri, kalıcı olmayan ve güven problemleri yaşadıkları bir ilişki türü olarak tanımladığı görülmüştür.

OÇYD yüksek ebeveynlerin arkadaşlık tanımlarına ilişkin ifadeler incelendiğinde M7, çocukluğundaki arkadaşlık ilişkilerini *''Çocukluğumda arkadaşlık ilişkilerim çok güzeldi. Şu an düşününce, arkadaşlarımla sorunlarımı paylaşabilirdim, ders çalışırdım ve birlikte vakit geçirebilirdim. Bana göre arkadaşlık, beraber vakit geçirdiğim huzurlu bir ortamdır. İlkokuldan beri görüştüğüm arkadaşlarım var''* şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde M4, arkadaşlığın sosyal ve duygusal destek yönüne vurgu yaparak *''Arkadaş olmak, ihtiyaç halinde arkadaşına yaşadığı sorunlarda sosyal ve duygusal destek sağlamaktır. Yüksek paylaşımlı bir bağ bence''* şeklinde ifade etmiştir.

OÇYD düşük ebeveynlerin kendi arkadaşlık ilişkilerine ilişkin tanımlamaları incelendiğinde ilişkide bağımlı olma, kalıcı olmayan arkadaşlık ilişkileri, güven problemlerin yaşadıkları görülmüştür. Bu konuda M12: *''Arkadaşlarıma ilkökul ve ortaokul zamanlarımda çok fazla bağımlıydım. Bağlandığım arkadaşlarımla her hareketine takılırdım. Hayatım onların yaptıklarından ibaret gibi hissedirdim''* şeklinde arkadaşlığını tanımlamıştır. M8'in arkadaşlığa ilişkin tanımlaması ise *''Şu an aklımda o kadar bir boşluk ki bu arkadaşlık konusu, bu sebeple tanımlayamıyorum. Şu*

an mesela iş arkadaşlarım dışında çok bir arkadaşım yok. Üniversitede arkadaşlarım oldu evlendikten sonra onlarla da görüşmeyi kestik'' şeklinde olmuştur. OÇYD düşük ebeveynlerin çoğunluğu arkadaşlık tanımlamalarında ilişkide güvensizliğe vurgu yapmışlardır. Katılımcı ebeveynlerden F2, arkadaşlığı ''Çocukluğumdan bu güne kadar yakın arkadaşlık ilişkilerimde, sürekli güvensizlikler yaşadım'' şeklinde ifade etmiştir.

OÇYD yüksek ve düşük ebeveynlerin, bir arkadaşın olumlu ve olumsuz özellikleri tanımlamalarının ise benzeştiği görülmektedir. OÇYD yüksek ebeveynler bir arkadaşın olumlu yönlerini, mutlu eden, yüksek paylaşımlı, hoşgörülü, anlayışlı ve güven verici olarak tanımlarken, OÇYD düşük ebeveynler arkadaşın iyi yönlerini, destek, dürüstlük, samimiyet, güven ekseninde ele almışlardır. Arkadaşlığı tanımlarken OÇYD yüksek ebeveynler bir arkadaşın olumsuz özelliklerini, inatçılık, yalan söylemek, çatışmak, fikirleri önemsememek gibi tanımlar üzerinden ahlaki yöne vurgu yaparak ifade etmişlerdir. Benzer şekilde OÇYD düşük ebeveynlerin de bir arkadaşın olumsuz özelliklerini daha çok ahlaki yönden ele aldıkları bulgusuna rastlanmıştır. OÇYD düşük ebeveynler bir arkadaşın olumsuz özelliklerini, ahlaklı davranmamak, ilgiyi üzerine toplamak, kadın erkek ortamında düzgün davranmamak, dedikodu yapmak, çıkarıcı davranmak olarak ifade etmişlerdir.

OÇYD yüksek ebeveynler iyi bir arkadaşın özelliklerini, arkadaşlığın olumlu niteliklerinden sevgi, paylaşım ve samimiyet ekseninde ele almışlardır. Katılımcılardan M1, iyi bir arkadaşın özelliklerini ''Anlayışlı, gerçekten yanımda olması, bunu sana hissettirmesi, samimi olması, iyi bir arkadaşın özellikleridir. Destek olması, anlayışlı olması, aynı şekilde benim onun yanında olmam çok önemli. Bir şeyleri paylaşabilmemiz karşılıklı anlayış, sevgi ve destek'' şeklinde ifade etmiştir. Bir arkadaşın olumsuz yönlerini ise daha çok çıkar ilişkisi üzerinden açıklamışlardır. Katılımcılardan M5 bir arkadaşın olumsuz özelliğini ''Çıkar hissediyorsam olumsuzdur. Çıkar olmayacak ilişkide, bence kötü olan bu. Yalan, çıkar ve sahte olduğunu düşünmek'' olarak belirtmiştir.

OÇYD düşük ebeveynler iyi bir arkadaşın özelliklerini güven ekseninde almışlardır. Katılımcılardan F2, iyi bir arkadaşın özelliklerini ''İyi bir arkadaşın özelliği yokluğunuzda her hangi bir rahatsızlığınızda maddi manevi bir sıkıntınız olduğu zaman yanınızda olabilir. Sizi satmayacak, her konuda arkanızda durabilecek kişidir'' şeklinde yanıtlamıştır. OÇYD düşük ebeveynler bir arkadaşın olumsuz özelliklerini OÇYD yüksek katılımcılara benzer şekilde ahlaki açıdan ele alarak değerlendirmiştir. Katılımcılardan M9, bir arkadaşın olumsuz yönlerine dair ''Laf taşıması, güvenilir

olmaması olumsuz bir özellik. Kötü alışkanlıkları olan, kadın arkadaş olarak düşünürsem erkekli ortamlarda yanlış davranışlarda bulunan, hırsızlığı olan kişiler benim için bir arkadaşın olumsuz özellikleridir'' ifadelerini kullanmıştır.

Katılımcıların, kendi ebeveynlerinin arkadaşlığa yönelik tutumları

Katılımcıların arkadaşlığa dair tanımlamalarına ilişkin oluşturulan kodlarda, arkadaşlık bilişlerinin kendi ebeveynlerinin etkisinde olduğu görülmüştür. OÇYD yüksek çoğu katılımcı kendi ebeveynlerin arkadaşlık ilişkilerine dair müdahalesi olmadığını ve desteklerinin arkadaşlık ilişkilerine yapıcı katkıları olduğu belirtirken, OÇYD düşük katılımcıların çoğunluğu kendi ebeveynlerinin müdahaleleri olduğunu ve bu müdahalelerin, arkadaşlık ilişkilerini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Diğer bir ifadeyle, ebeveynlerinden müdahale görmemiş OÇYD yüksek katılımcılar arkadaşlığı daha olumlu tanımlarken, ebeveynlerinden müdahale yaşamış OÇYD düşük katılımcılar arkadaşlığa dair daha olumsuz tanımlamalarda bulunmuştur.

OÇYD yüksek çoğu katılımcı, kendi ebeveynlerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahaleleri olmadığını, M3: *'yok hiç karışmadılar'*, M5: *'hiç olmadı müdahale'*, M4: *'Ebeveynlerim arkadaş ilişkilerime müdahale etmediler'*, F1: *'Müdahale etmediler. Çok görüşmesen olmaz mı dediler, ben de olmaz dedim. İyi ki etmemişler şimdi ben görüşmüyorum zaten'* şeklinde belirtmişlerdir. OÇYD yüksek katılımcılardan yalnızca M7, *'ailesi hoşlarına gitmeyen arkadaşlarımla çok görüşmemi istemezlerdi, genelde örnek göstererek açıklamaya çalışırlardı. Ama tepkileri ancak bu kadardı'* şeklinde ebeveyn müdahalesini belirtmiştir. OÇYD yüksek katılımcıların, kendi ebeveynlerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmeme nedeni, çocuklarına güvenmeleri ve çocuğun özerk öğrenme yoluyla sosyal ilişkilerini destekleme stratejilerini yansıtmak istemeleri olduğu görülmüştür. Bu konudaki görüşlerini katılımcılardan M4: *'müdahale etmemelerinde bize olan güvenleri etkiliydi'* şeklinde ifade ederken, M6: *'Ailem görüşemezsin falan demedi, benim yaşayıp görmemi sağladı'* şeklinde belirtmiştir.

OÇYD düşük katılımcıların, kendi ebeveynlerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahalesi incelendiğinde, çocuklarını kötü alışkanlıklara karşı korumak, akademik başarısızlıklarını önlemek, güvensizlik ve koruma içgüdüleri ile müdahale ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. OÇYD düşük katılımcılar bu müdahalelerin arkadaşlarıyla iletişimlerini kötü etkilediğini, duygusal anlamda yıprandıklarını belirtmiştir.

Katılımcılardan M13: *“Mahallede çok sevdiğim bir arkadaşım vardı ama ona gittiğimde veya o geldiğinde evde huzursuzluk olurdu. Ailem bu arkadaşınla konuşman doğru değil şeklinde uyarıyorlardı. Çok kötü hissedirdim kendimi. Ergenlik dönemime doğru ortaokuldan sonra tepki göstermeye başladım. Size ne yaptı o? gibisinden”* şeklinde ifade etmiştir.

OÇYD düşük katılımcılar, kendilerini kötü alışkanlıklardan korumak için ebeveynlerinin müdahalesi olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin F3, ebeveynlerinin müdahalesini *“Meslek lisesine gittim orada birçok arkadaş madde bağımlıydı. Okulda mecburen görüşüyorduk ama okul dışında görüşmüyorduk ailemiz bazılarını biliyordu. Kiminle görüşeceğine dikkat et, eve geçme saatine dikkat et diye uyarılarda bulunuyorlardı. Biz de dinliyorduk”* şeklinde ifade etmiştir. F2 ise benzer müdahaleleri ifade ederken dönem farkına vurgu yaparak; *“Ailem, bazı gereksiz arkadaşlar için müdahil olurdu. Özellikle sigara içenler, bizim zamanımızda esrar hap olayları yoktu dolayısıyla onlarla ilgili değil ama özellikle sigara içenler veya okuldan kaçanlarla, okula gitmeyenlerle takılmamızı istemezlerdi”* ebeveyn müdahalesinin gerekçesini ifade etmiştir.

OÇYD düşük katılımcıların, kendi ebeveynlerinin, arkadaşlık ilişkilerine müdahalelerinde çocuklarının arkadaşlarının aileleri de önemli bir faktör olmaktadır. Katılımcılardan M11: *“Ailesinde kötü huyu olan arkadaşlarla görüştürmek istemezlerdi”* şeklinde ifade etmiştir. Arkadaşlarının aileleri konusundaki müdahalelere ilişkin oluşturulan kodlarda eşlerin boşanmış olma durumunun da etkili olduğu görülmüştür. M8 arkadaşlarına ilişkin, kendi ebeveynlerinin müdahalesini *“Arkadaşımla bir yere gitmek istediğimde, ilk tepki hayır gitmeyeceksin, kızılı erkekli ortamlara müsaade etmezlerdi. Hatta bir arkadaşıma hiç güvenmiyorlardı. Babam arkadaşımın annesini aramıştı, kızımın senin kızınla görüşmesini istemiyorum diye. Arkadaşımla annesiyle babası ayırdı, kadın da babama cevap olarak eğer müdahale edebiliyorsanız kızıma da edebilirsiniz ben babasız bir kız yetiştiriyorum ben de bu şekilde davranmasını istemiyorum demişti”* diyerek ebeveynlerin arkadaşlığa ilişkin müdahalesinde cinsiyet rolüne ve ailenin boşanma durumuna göre karar verdiğine dair bulgulara rastlanmıştır. Katılımcılar M11 ise, *“O zamanlar arkadaşımın annesi de babası da çok uygun olmayan insanlardı. Babası alkolikti. Ailem oraya gitmemi çok istemiyordu. Ben de gittiğim zaman habersiz gidiyordum”* şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

OÇYD düşük katılımcıların, kendi ebeveynlerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etme nedenlerinden bir diğeri, okulla ilgili olmayan arkadaşların, çocuklarını akademik başarısızlığa itebileceğine dair inançlarıdır. Katılımcılardan M8, ebeveynlerinin akademik anlamda başarılı olmayan kişilere dair kendisinde ‘‘yanlış arkadaş’’ inancını oluşturduğunu ifade etmiştir. M8, çocukluğunda kendini iyi hissettiği ve kendini yakın bulduğu arkadaşını, ders konusunda ailesinin başarısız bulmasından kaynaklı müdahalesini şöyle ifade etmiştir: *‘‘Arkadaşlarım dersle çok ilgisi olmayan kişilerdi. Aslında arkadaşımın tavırları bana yakındı ama ailem yanlış olarak düşünüyordu. Bu arkadaşlarımla görüşmeme müsaade etmezlerdi.’’*

OÇYD düşük katılımcıların kendi ebeveynlerinin müdahale yöntemlerine ilişkin bulgularda ise; uyarıda bulunmak, görüştürmemek, fiziksel şiddet, baskıcı ebeveyn tutumuna ilişkin yöntemler kullandıkları bulgularına rastlanmıştır. Uyarıda bulunma şekillerine ilişkin F3. *‘‘Kiminle görüşeceğine dikkat et şeklinde’’* ifade ederken, M8 ebeveynlerinin görüştürmemeye ilişkin müdahalesini *‘‘ Görüşmeni ve bir yerlere gitmeni istemiyorum’’* şeklinde belirtmiştir. Ebeveynlerin aşırı kontrolcü ve baskıcı tutumunun ise, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinde gizleme/saklamaya teşvik ettiği görülmektedir. Arkadaşlığını sonlandırmaya yönelik uyarıları dinlemediği için fiziksel şiddet gördüğünü belirten katılımcılardan M11: *‘‘Ben de gittiğim zaman habersiz gidiyordum. Bir şekilde öğrenmişlerdi, geldiğimde dayak yemiştim’’* şeklinde ifade ederken, F2: *‘‘Babamın istemediği birçok arkadaşım oldu. Arkadaşlarım okul hayatımı sonlandırmama sebep olduğu için dayak yedim babamdan. Aslında babam anlatmayı denedi, müdahale etmesi okumamı istediği içindi ama başarılı olamadı’’* ifadelerini kullanmıştır.

Katılımcıların, kendi arkadaşlık ilişkilerinde yaşadıkları ‘‘çatışma’’ durumuna ilişkin bulgular

OÇYD yüksek ve düşük katılımcıların, kendi arkadaşlık ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalarda kullandıkları çözüm stratejilerinin farklılaştığı görülmüştür. OÇYD yüksek katılımcıların tümü çatışmanın varlığında, çözüm odaklı yaklaşımı kullandıklarını belirtirken, OÇYD düşük katılımcılar, kavgacı tutum/fiziksel şiddet, arkadaşlık ilişkisini tamamen bitirmek veya konuşmamak gibi yöntemler tercih etmişlerdir.

OÇYD yüksek ebeveynlerden M4, arkadaş ilişkilerinde yaşadığı çatışmalara dair *‘‘İnanın olumsuz hiçbir şey hatırlamıyorum etrafımdaki insanlar hep benim gibiydi. Ben*

hep ılımlı bir insandım çocukluğumda öyle geçti, gençliğim de, şu anda öyle. Paylaşma veya karşı tarafa öncelik vermek, kısacası çözüm odaklı yaklaşırdım.” şeklinde açıklama getirmiştir. Benzer şekilde M3: *“Mesela örnek olarak evcilik oynuyorduk, küsüyorduk. Koşuyorduk evlere, topluyorduk bütün oyuncakları, aradan 10 dakika geçiyordu tekrar birbirimize sesleniyorduk oynayalım mı diye”* şeklinde ifadeler kullanmıştır. M2 kodlu katılımcı ise, *“Çatışma kısımlarını çok hatırlamıyorum çocuklukta, ama ben çok orta yol bulucuyumdur üniversitede bile sorun yaşadığımı hatırlamıyorum”* şeklinde çözüm odaklı yapıcı tutum benimsediğini ifade etmiştir.

OÇYD düşük ebeveynlerden M9, çatışma durumlarında kullandığı strateji olarak *“Küserek konuşmayarak. Direkt kopardı ilişkimiz”* şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde M8: *“Arkadaşlarımla konuşmuyordum. Direkt küserdim. Mesela öğretmenime söyledim, sonra arkadaşım yaklaşırsa bile hiçbir şekilde konuşmazdım. Normal arkadaş ortamı olur ya tekrar, hiç oynamıyordum onunla”* ifadelerini kullanmışlardır.

Katılımcıların, Çocuklarının Arkadaşlık İlişkileriyle İlgili Tanımlamalarına Dair

Bulgular

OÇYD yüksek ve düşük ebeveynlerin çocuklarının arkadaşına sahip olmasının anlamını benzer ifadelerle tanımladıkları görülmüştür. OÇYD yüksek ve düşük katılımcılar bir çocuğun arkadaşına sahip olmasının anlamını; oyun oynamak, paylaşmak, sosyal ve duygusal destek, mutluluk olarak tanımlamaktadır.

OÇYD yüksek katılımcılardan M1: *“Çocuğum için arkadaşlık çok kıymetli bir olay. Oğlumun kreşe göndermemin en büyük nedeni çocuğumun bizden başka insanlar arkadaşlar görmesini istemem. Arkadaşlarıyla paylaşmayı destek olmayı insanlara güvenmeyi ailesinin dışında da başka insanlara değer verileceğini, sevebileceğini öğrenmesi. Arkadaşlar aile kadar önemlidir”* şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde M7: *“Arkadaşlık çok önemli, kızım bu sene kreşe başladı. Konuşmayı, oturmayı kalkmayı, paylaşmayı bilmiyordu. Şimdi bir şey yiyip içtiğimiz zaman bile paylaşıyoruz. Kitap çok fazla okumuyorduk önceden, şimdi kitap okumamızı istiyor, muhtemelen arkadaşlarında görüyor”* şeklinde görüşlerini bildirmiştir. Katılımcılardan M4: *“Kesinlikle paylaşmayı öğrenmesi demek. Duyguyu paylaşma, eşyayı paylaşma, zamanı paylaşmak ve üretmek birlikte üretmek. Bir oyun kuruyorsun üretiyorsun, sohbet ediyorsun üretiyorsun, sohbet içeriği üretiyorsun kesinlikle arkadaş çok mühim”* diyerek arkadaşlığın anlamının paylaşımı öğrenmeye katkısına vurgu yapmıştır.

Ebeveynlerden F1 ise, arkadaşlığın anlamını ifade ederken empatinin önemine vurgu yaparak *“Bir çocuk arkadaşına sahipse daha farklı düşünmeye başlar, karşısındakinin duygularını anlar. Bu sayede arkadaşlar birçok şeye katkı sağlamış oluyor zaten”* ifadelerini kullanmıştır.

OÇYD düşük katılımcılardan M11, çocuğun arkadaşına sahip olmasının anlamını *“Oyun arkadaşı demek. O yaşlardaki çocuğun oyun arkadaşı olabilir”* şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde M8: *“Şu an onların oyun arkadaşları var. Bir oyunu tek başına da oynayabiliyor ama bir arkadaşıyla bir şeyleri paylaştığı zaman daha mutlu oluyor. Eve geldiği zaman daha güzel anlatıyor bir şeyleri baya heyecanlı oluyor”* şeklinde gelişim dönemine göre arkadaşlığın anlamının farklılaşabildiğine vurgu yaparak görüşlerini ifade etmiştir.

OÇYD düşük katılımcıların çocuklarının arkadaşına sahip olmasının anlamına ilişkin tanımlamalarının, pandemi döneminden, kendi ebeveynleri ve kendi deneyimlerinden etkilendiği görülmektedir. F3, bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır; *“Çocuk eğleniyor, mutlu oluyor onun dışında da kendini geliştiriyor arkadaşlarıyla. Pandemi döneminde evden çıkmadığımız için çocuklar çok tuhaflaştı. Yeni yeni çıkıyor dışarı, parka konu komşuya tabi o zaman farkı fark ediyoruz. Eve geldiği zaman yaptığı hareketler olumlu. Kendini geliştiriyor, çocuk mutlu oluyor, güler yüzlü oluyor, pozitif oluyor”* şeklinde ifade etmiştir. OÇYD düşük ebeveynlerin çocuklarının arkadaşına sahip olmasının anlamını ifade ederken kendi deneyimlerinden ve kendi çocukluğundaki arkadaşlık ilişkilerinden etkilendikleri görülmüştür. Katılımcılardan M12: *“Arkadaşlık paylaşmak demek, bir oyuncağı, bir duyguyu. Ben de mesela kendi arkadaş ilişkilerimde paylaşmak isterdim, aile içinde yaşadığım sıkıntılarımla olsun veya okuldaki yaşadığım sıkıntıları paylaşmak isterdim arkadaşlarımla. Çocuğumda da şu an onun etkisi olduğunu düşünüyorum”* şeklinde görüşlerini bildirmiştir.

Katılımcıların, çocuklarının arkadaşlık tercihine ilişkin görüşleri

OÇYD yüksek ve düşük katılımcıların çocuklarının arkadaşlık tercihlerine ilişkin tanımlamalarının farklılaştığı görülmüştür.

OÇYD yüksek ebeveynler, çocuklarının arkadaşlık tercihlerini ilişkin görüşlerini ifade ederken kendi çocukluklarından ve kendi ebeveynlerinden etkilendikleri gözlemlenmiştir. M6: *“Şu an da 4 yaşında ben nereye gidersem oraya gidiyor. Kendi özel arkadaş yok şu an ama okula başladığında karışmam gibi geliyor. Daha çok küçük*

ama annemden öğrendiğim bilgileri uygularım çocuğuma'' diyerek kendi ebeveynlerinin yansıması olduğunu belirtmiştir. F1 ise: *''Kendi deneyimlerimden öğrendiğim kadarıyla, ben uç noktalarda arkadaşlar edinmeseydim kendime uygun arkadaşın nasıl olacağını bilemezdim. O yüzden arkadaş tercihlerini bu açıdan farklı değerlendiririm. Elbette çocuğumun arkadaş tercihlerinin kendi aile yapıma uygun olmasını isterim ama müdahale etmem''* şeklinde ifade ederken M7: *''Ben de muhtemelen ailem gibi olurum. Kendisi de, ailesi de hoşuma gitmezse görüşmesini kısıtlayabilirim''* diyerek görüşlerini bildirmiştir.

OÇYD yüksek katılımcıların çocuklarının arkadaşlık tercihlerine ilişkin görüşlerine dair bulgularda ise, ebeveynlerin çocuklarının karakteristik özelliklerinin tam zıttı arkadaşları tercih etmelerini istedikleri görülmüştür. M2 bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir: *''Arkadaşlık tercihlerine karışmam. Ancak kızım hareketsiz bir çocuk dolayısıyla hareketli çocuklarla da hareketsiz çocuklarla da oynamasını istiyorum. Hani ortayı görsün, bilsin istiyorum. Genelde kendi hareketsiz koşmayan bağırup çağırmayan çocukları seçiyor biraz daha kendi halinde benim kızım.''* Benzer şekilde M4: *''Oğlum biraz baskın bir karakter lider ruhlu, onun istedikleri olsun, ortamda öne çıkayım istiyor, dil gelişimi çok iyi. Bakıyorum sevdiği tiplerde kendi gibi baskın. Aslında istiyorum biraz daha böyle, uysal daha sakin çocuklarla olsun ama kendisi gibi arkadaşları seçiyor şimdilik''* şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

OÇYD düşük katılımcıların, çocuklarının arkadaşlık tercihlerine ilişkin görüşlerine dair bulgularda ise, OÇYD yüksek katılımcıların bulgularından farklı olarak çocuklarının kendi özelliklerine benzer arkadaş tercihi yapmalarını istedikleri görülmüştür. M8 çocuğunun arkadaşlık ilişkilerini değerlendirirken şu ifadeleri kullanmıştır: *''Bir arkadaşıyla okulda derslerini paylaşabilir, bu anlamda fayda sağlayacak bir arkadaşı olsun isterim. Ona verimli olabilecek bir arkadaşı olsun isterim. Çalışkansa, çalışkan bir arkadaşı olsun ki birbirlerini desteklesinler''* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Benzer şekilde M9 da *''Ben seçerim çocuğumun arkadaşlarını, kimlerle nasıl arkadaşlık ediyor, gözetirim. Oğlum kendi gibi hareketli oyunlar seviyor. Kendi gibi olan ama kendinden büyük kişileri seçiyor arkadaş olarak''* ifadelerini kullanmıştır.

OÇYD düşük katılımcıların, çocuklarının arkadaşlık tercihlerini değerlendirirken toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinde oldukları görülmüştür. Baba katılımcılardan F2, *''Çocuğumun kendi arkadaşını kendi bulması taraftarı olsam da takip ederim. Çünkü ben kız çocuğu babasıyım ve kızımı korumalıyım. Kendi deneyimlerimin etkisiyle,*

arkadaşlarının ona zarar vereceğini düşünürsem tembihlerim, çocuğumun da buna saygı duymasını kendi kendini yavaş yavaş çekmesini beklerim” şeklinde cinsiyet farklılığına değinerek görüşlerini belirtmiştir. Katılımcılardan M10 ise, *“Cinsiyet ayrımı yapmak istemem ama yeri geldiğinde erkek arkadaşlarıyla mesafe koyup bir şeyleri ayırt etmesini beklerim. Erkek çocukları daha çok küfür edebiliyor, istemem bu şekilde arkadaşlık kurmasını”* şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan M12, cinsiyet rollerine ilişkin, duygusal bağa vurgu yaparak çocuğunun yaşının küçük olması sebebiyle duygusal ilişki kurmasından rahatsızlık duyduğunu belirtmiştir. M12: *“ Bir tane kız vardı. Oğlum o kızı çok seviyor sürekli adını söylüyordu. Daha 4 yaşındalar ama oğlum o kıza hayran. Onu bu kadar düşünüyor olması beni biraz hani biraz ruhuma, nasıl izah edeyim tam da adını koyamayabilirim belki ama rahatsız etti”* şeklinde ifade etmiştir.

OÇYD düşük katılımcıların, arkadaşlık tercihlerine ilişkin görüşleri, çocuğun gelişimsel dönem özelliklerinden de etkilenmektedir. M11: *“Çocuğum daha 3 yaşında, oyun arkadaşları olarak görüyorum şu an çok karışmıyorum tercihlerine o yüzden”* şeklinde ifade etmiştir.

OÇYD düşük katılımcıların, çocuklarının arkadaşlık tercihlerini değerlendirirken kendi ebeveynlerinin etkisinde oldukları görülmüştür. M13: *“Arkadaş tercihlerine tepki göstermem önce gözlemlerim, çocuğumu üzmeden bunu anlatmanın yollarını ararım. Annemle babama ne kadar kızsam da ben de müdahale ederim herhalde ileriki yaşlarda”* diyerek görüşlerini belirtmiştir.

Katılımcıların, çocuklarının arkadaşlarıyla yaşadıkları sorun veya çatışmalardaki çözüm stratejileri

Araştırmanın bulgularından biri ise, katılımcıların kendi arkadaşlık ilişkilerindeki çatışma durumunda kullandıkları stratejileri, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerindeki çatışma durumlarına benzer şekilde yansıttığıdır.

OÇYD yüksek tüm ebeveynler çocuklarının arkadaşlıklarındaki çatışma durumunda, uzlaştırmaya, orta yolu bulmaya yönelik çözüm stratejilerini kullandıkları veya müdahale etmemeyi seçtikleri görülmüştür. Katılımcılardan, M1: *“Kavgalarında çatışmalarında orta yolu bulmaya çalışıyorum”* şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan M4: *“Gördüğüm anda, ilk tepkinin ve ilk cümlemin çok önemli olduğunu düşünüyorum o yüzden içimden geçene değil de söylemem gerekene odaklanırım. Düşüncelerimi,*

ilişkisini direk koparmadan, ilişkiyi bağlama noktasında destekleyecek şeyler söylüyorum” şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde, F1: *“Benim tepkim her zaman uzlaştırmaktan yana olur”* diye görüşünü ifade etmiştir. M7 ise *“Hiç girmem çocuk kavgasına. Onun da bir bildiği vardır der geçerim”* çocukların kendi çözüm yollarını bulmaları gerektiğine dair fikirlerini belirtmiştir.

OÇYD düşük ebeveynlerin ise, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalarda, çocuğu ortamdan uzaklaştırmak, bir tarafın alttan almasını sağlamak, çocuğuna nasıl davranılıyorsa o şekilde karşılık vermesini beklemek gibi kendi deneyimlerinin etkisiyle oluşturdukları bir takım stratejiler kullandıkları görülmüştür. Ebeveynlerin birçoğunun çatışma yaşandığı anda çocuğunu ortamdan uzaklaştırmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bu konuda M9, düşüncelerini şöyle ifade etmiştir. *“Ortamdan uzaklaştırmaya çalışıyorum. Oğlum başkasıyla konuşmama bile izin vermiyor çatışma anında”* M13 ise, *“Bir araya getirmiyorum. Getirdiğimde de kendimi tüketiyorum. Oğlum kreşe gittiği halde bilmiyor arkadaşlığı, kreşte bakıyorum oğlumun oyuncakları başkasının elinde, ya ortamdan çekiyorum çocuğumu ya da tepki gösteriyorum”* ifade etmiştir.

OÇYD düşük katılımcıların, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalara ilişkin stratejilerinin çocukların aileleri arasındaki iletişim şekliinden etkilendiği de görülmüştür. Çocukların çatışmalarını çözerken, aileler arası çatışma çıkabildiğini ifade eden M10: *“Orta yolu bulmaya çalışıyoruz ama bu sefer aile arasında da çatışma çıkıyor. Bazı aileler çocuk çocukluğunu bilsin diyor, empati yapmıyorlar, aileler bana çok sıkıcı geliyor”* şeklinde görüşünü belirtmiştir. Katılımcılardan F3 ise, *“Ben biraz gerginim bu konuda. Biraz sinirliyimdir açıkçası ama mecbur karşıdaki de çocuk olduğu için bir şey diyemem. Gider ailesini uyarırım. Önce uyarırım sonrasını bilemiyorum”* şeklinde ifade etmiştir.

OÇYD düşük katılımcıların, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinde yaşadıkları çatışma anında, arkadaşına karşılık vermesini beklediği görülmüştür. Bu konuda M12 düşüncelerini şöyle ifade etmiştir. *“Başta gözlemlerim. Hangisi haklı, hangisi haksız. Biri seni dövdüyse, ilk seferde konuş ancak ikincisinde sen de vur diyorum.”*

Katılımcıların, kendi deneyimlerinin, çocuklarının arkadaşlık ilişkisine yansımalarına ilişkin bulgular

Katılımcıların, kendi deneyimlerini çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansıttığı, ancak OÇYD yüksek ve düşük katılımcıların bu yansımalarının farklılaştığı görülmüştür.

OÇYD yüksek ebeveynlerin, çocuklarının arkadaşlık ilişkisinde mutlu olmasını, karşılık değer görmesini, samimi arkadaşlıklar kurmasını teşvik edici rol model oldukları gözlemlenmiştir. Bu konuda M5. *‘‘Kıskanç bir insan olsaydım kızımı da öyle aşılabilirirdim. Ben hep karşımdaki insanın da iyi bir konumda olmasını ve mutlu olmasını istedim. Benim kızım da arkadaşlık ilişkilerinde beni örnek alıyor’’* demiştir. Benzer şekilde rol model almanın etkisine vurgu yapan M6: *‘‘Eğer ben çocukluğumda aile veya çevre bakımından kötü bir çocukluk geçirmiş olsaydım şu an bu düşüncede olmazdım. Ben her şeye iyi bakarım. Böyle bir çocukluk geçirdiğim için, çocuğumda arkadaşlık ilişkilerine güzel bakıyor’’* şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan M3: *‘‘Kendi çocukluk deneyimlerimi gözlemliyorum. Şöyle ki kızımın arkadaşı geldiği zaman giyiniyor süsleniyor ona özel hazırlıklar yapıyor aynı şekilde ben de öyleydim. Arkadaşlarına değer verme konusunda deneyimlerimin etkisini görüyorum. Çocuğumda da bunu görmek çok güzel’’* diyerek örnek olma konusuna vurgu yapmıştır. M7 ise, *‘‘Çocuğumun arkadaşlıklarında, kendi çocukluğumun etkisini gözlemliyorum. Mesela samimi bir çevrede samimi arkadaşlarla edindiğim bilgileri çocuğumun kopyalaması için uğraşıyorum. Senin de sohbet ettiğinde mutlu olabileceğin bir çevren olsun diye yönlendirmeyi o şekilde yapıyorum’’* şeklinde deneyimlerini ifade etmiştir.

OÇYD yüksek katılımcıların olumlu deneyimlerin yüksek olmasının, çocuğun sosyalleşmesi üzerine olumlu etkileri bulunmuştur. Katılımcılardan M5. *‘‘Benim kızım da benim gibi çabuk arkadaş kurabiliyor. Arkadaşlarıyla çok rahat konuşabiliyor. Güzel bir çocukluk geçirmemin etkisi bu’’* şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan M1: *‘‘Ben güzel bir çocukluk geçirdim, bunun da çocuklarımın daha kolay arkadaşlık kurabileceğine etkisi olacağını düşünüyorum. Ailede verilen sevgiyi, arkadaşlarına da verebileceğini düşünüyorum. Yani benim çocukluk ilişkilerimde yaşadıklarımın yansımaları olacağını düşünüyorum. Çünkü çocuk anneden babadan ne görürse onu yapıyor’’* şeklinde ifade etmiştir.

OÇYD düşük ebeveynlerin, kendi çocukluk yaşantılarından edindikleri deneyimleri, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine, arkadaşlık tercihlerine yansıttıkları görülmüştür.

OÇYD düşük ebeveynlerin, çocukluk zamanlarındaki kendi ebeveynlerinin uygulamalarını, çocuklarının arkadaşlık ilişkisinde kullandıkları görülmüştür. Katılımcılardan M13: *“Çocukken arkadaşlarımı ben seçiyordum ailem müdahale ediyordu. Şimdi çocuğum ben kiminle görüşürsem onunla arkadaş oluyor. Dolayısıyla gözlemliyorum kendi çocukluğumun etkisini. Ben de anne babamın yaptığını yaparken bulabiliyorum kendimi”* şeklinde kendi çocukluğundaki ebeveynlerinin kullandığı stratejileri çocuğunun arkadaşlık ilişkilerine yansıttığı görülmüştür. F3 ise *“Geçmişte yaşadıklarım çocuğun gelişimiyle olan ilgili her şey, çocuğun arkadaş ilişkisini etkileyecektir. Ben de olduğu gibi, çocuğumun da arkadaşına davranışlarında, ailenin etkisi olacağını düşünüyorum.”* Şeklinde ifade etmiştir.

Mevcut araştırmada, çocukluk çağında aile içinde doyuma ulaşmamış yeterince sevgi ve ilgi görmemiş bir ailede büyüyen ebeveynlerin arkadaşlık ilişkilerinde bağımlı olabileceği ve bu deneyimin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansıyabileceği bulgusu elde edilmiştir. OÇYD düşük katılımcıların, kendi çocukluklarında yaşadıkları olumsuz durumu, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansıtmaktan korktuğu için bir takım bir takım stratejiler geliştirdiği görülmüştür. OÇYD düşük katılımcılardan M12: *“Bir çocuk ailede yeterli doyuma ulaşmadıysa arkadaşlıklarını kendine daha çok bağımlı hale getirebiliyor. Kendi çocukluğumda annemden babamdan göremediğim ilişkiyi, arkadaşlarımla saplantı haline getirmiş olabilirim. Mesela takıntı haline getirdiği bir iki arkadaşı var oğlumun, onu da kendime çok benzettim. Benim durumumu yaşamasını istemediğim için, ailemden görmediğim ilgiyi oğluma vermeye çalışıyorum”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Benzer şekilde F2: *“Kendi deneyimlerimin etkisini gözlemliyorum. Okula ilgisi olan, ailesine katkısı olan kişilerle görüşmesini isterim. Eğer bu saydığım özelliklerde kişilerle arkadaş olsaydım ben şu an okumuştum. Onun için bunu deneyim görüyorum. Çocuklarımın iyi ahlaklı, yetenekli, özellikle okul konusunda, okumayı isteyen kişilerle olmasını istiyorum”* şeklinde arkadaşlığın niteliğine vurgu yaparak görüşlerini belirtmiştir. M9 ise, kendi arkadaşlık ilişkilerinde yaşadığı olumsuz durumları çocuklarının yaşamaması için mücadele ettiğini şöyle ifade etmiştir. M9: *“Çocukluğumda olumsuz olan durumları, oğlum yaşamasın diye mücadele ediyorum, olumsuz deneyimlerim çok fazla, onu bir şekilde etkilemesini istemiyorum”* şeklinde ifade etmiştir.

Ebeveynler çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine deneyimlerini yansıtırken, kendi çocukluk dönemindeki zaman ile şimdiki dönemin farklılıklarının da etkisinde kaldıkları görülmüştür. OÇYD düşük ebeveynler, dönem farklılıklarından kaynaklı,

korumacı tutum benimsemişlerdir. Katılımcılardan M11: *“Benim çocukluk ilişkilerimde ortamımız daha güvenilirdi. Şu anda çocukların yanında bekliyoruz”* şeklinde ifade ederken F2: *“Zaman farkı ve yaşantı farkı var. Çocukluk ilişkilerim benim genelde kalabalık arkadaş ilişkilerine sahipti. Şu an çocuklarım için bunu söyleyemem”* şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcıların, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine müdahaleleri

OÇYD yüksek ve düşük ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine müdahil olma veya olmama durumlarının farklılaştığı görülmüştür. OÇYD yüksek ebeveynler, daha çok yapıcı yönlendirmeler yapabilmek adına uyarılarda bulunurken, OÇYD düşük ebeveynler daha korumacı, otoriter tutumda olmaktadır.

Araştırmanın bulguları, OÇYD yüksek ve düşük katılımcıların, kendi ebeveynlerinden gördükleri müdahaleleri çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansıttıklarını göstermektedir. OÇYD yüksek katılımcıların, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine dair desteklerinin varlığı, kendi ebeveynlerinin bilişleriyle benzerdir. OÇYD yüksek katılımcılardan F1: *“Şimdi de gelecekte de sadece uyarırım daha fazla müdahalede bulunmam. Benim annem babam da bana öyle yapmadı. İşin sonunda doğruyu ben buldum onun da kendi bulmasını isterdim kendi çocukluk deneyimlerimle”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Bu konuda M4: *“Biz çok kendi kendimize büyüdük, olumsuz bir durumda şöyle yapın böyle yapın gibi bir şey hatırlamıyorum ailemden. Olumlu durumları zaten çok güzel yönettikleri için, sıkıntı da çıkmadığı için ben olumsuz durumlarda çocuğuma fikir vererek destek oluyorum”* şeklinde ifade etmiştir.

OÇYD yüksek ebeveynlerin bazı durumlarda çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine müdahil oldukları görülmüştür. Okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveynler, çocuklarının cinsel gelişim dönemi farklılıklarına dair arkadaşlık ilişkilerine müdahil olabilmektedir. Ebeveynlerden M6: *“Şu anda özel bölgelerini yeni fark ediyorlar, anlamaya çalışıyorlar. Bir keresinde, doktorculuk oynuyoruz diyerek kızım, kuzeninin özel bölgesine bakıyordu. Kuzeni de tuvalet eğitimi alıyordu o zaman, kızım bizim fark ettiğimizi görünce, onun tuvaleti gelmiş tuvalete götüreceğim deyip çok utanmıştı. Ablam da ben de, hadi gelin başka bir şey oynayalım boyama yapalım diye o konuyu dağıttık. Dönem itibariyle böyle oyunlara bu şekilde bir yöntemle müdahale ediyorum”* diyerek cinsel gelişim dönemi farklılıklarına vurgu yaparak görüşlerini ifade etmiştir.

Mevcut araştırmada, pandemi döneminin etkisi de görülmüştür. Pandemi dönemi ebeveynlerin, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmelerine sebep olduğu görülmüştür. Pandemi sürecinde eve kapandıklarını ifade eden ebeveynler, çocuklarıyla i içe olmanın müdahaleyi arttırabildiğini belirtmiştir. Bu konuda M4: *‘‘Biz şu an ister istemez çok sosyal bir hayatımız olmadığı için her şeyi bir arada yaşıyoruz. Çocuklar oyun oynarken bile anne babadan ayrışamıyorlar, ne kadar odalarına gitseler de. Biz ister istemez bir şeylere müdahale edebiliyoruz. Ama önceden böyle değildi’’* şeklinde dönemsel evre koşulları ve süreçlere ilişkin geçici bir müdahale olduğunu belirtmiştir.

OYD düşük katılımcıların çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine müdahalelerinde, kendi ebeveynlerinin müdahale tarzını yansıttıkları görülmüştür. M8: *‘‘Söylediği bir şey ters gelirse öyle deme diye müdahale ederim. İkiz ocuklarımla birbirleriyle oynarken konuşmalarına bile müdahale ederim yani. Çocukluk deneyimlerimin etkisini var bunda, çünkü bana her fırsatta müdahale edildi. Hiç boş bırakılmadım bu konuda, ben de bu yüzden müdahale ediyorum demek ki’’* şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde, M13: *‘‘ocuğumun şu an oyuncuğını paylaşma yaşında olmadığını bilsem de müdahalede bulunurum. Ben ocuğumu kısıtlamak istemiyorum ama öyle öğrendiğim için o şekilde davranıyorum’’* şeklinde katılımcıların kendi ebeveynlerini rol model aldıkları görülmüştür.

OYD düşük ebeveynlerin bazı durumlarda, kendi yaşadıkları olumsuz durumları çocuklarının yaşamaması için karşıt tepki geliştirdikleridir. Katılımcılardan M9: *‘‘Mesela ocuğum, küfür eden bir çocukla oynuyorsa, ya kızarım grştrmem. Benim ocukluğumda yaşanan şeylerin aynısını ocuğumun da yaşamasını istemiyorum. O yüzden bu mdahalelerim’’* şeklinde ifade etmiştir.

OYD düşük ebeveynlerin, kendi ebeveynleri tarafından yeterince sevgi, ilgi görmemesinin, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine daha müdahaleci tutum sergileme eğilimi olduğu görülmüştür. M12: *‘‘Yapı olarak müdahaleci bir anneyim. Yani mümkün mertebe onun zarara uğramayacağı şekilde müdahalede bulunurum. Kendi ocukluk deneyimim etkilerini de aslında çok görüyorum. Müdahale sebebim de kendi çocukluğumda göremediğim veya gösterilmeyen değeri çocuğuma fazla veya hiç vermemek korkusundan’’* şeklinde ifade etmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmelerinde, akademik başarısızlığı nleme, çocuklar arası ekonomik durum farklılıklarının belirleyici olduğu görülmüştür. F2 görüşlerini şöyle ifade etmiştir; *‘‘Ders alışması gerekirken, arkadaşıyla oynuyor. Oyun oynadığı arkadaşları dersle ilgisi olmayan kişiler. Maddi olarak aşırı derecede iyi konumda*

arkadaşları. Yani çocuğumla aralarında fark var. Fark olunca ister istemez kızım da özeniyor. Gitmek istiyor kalmak istiyor onun için çekiyorum hep. O kadar kendi çocukluk deneyimim etkisiyle yapıyorum ki bunu. Yüzde yüz.’’

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımaları incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın bulguları araştırma soruları doğrultusunda psikanalitik kuram temelinde tartışılmıştır.

Katılımcıların, olumlu çocukluk tanımlarına yönelik bulguların tartışma ve yorumu

Mevcut araştırmanın ilk bulgusunu ebeveynlerin çocukluk yaşantılarını tanımlamaları oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin, olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerine göre tanımlamalarının farklılaştığı görülmüştür.

Ebeveynlerin çocukluk deneyimlerine ilişkin tanımlamaları incelendiğinde OÇYD yüksek ebeveynler, mutlu çocukluk anıları, yüksek aile desteği, akademik başarı, mutlu kardeş, kuzen ve arkadaşlık ilişkileri, çeşitli oyunlar oynama, ihtiyaçların zamanında giderildiği, değerli hissettikleri güzel anılar olarak çocukluklarını tanımlamışlardır. OÇYD düşük ebeveynler ise düşük aile desteği, yalnız çocukluk, kalabalık aile, maddi imkansızlık, ihtiyaçların karşılanmaması, baskıcı aile, özgür irade yoksunluğu, anne baba çatışması şeklinde tanımlamaktadırlar. İlgili literatür incelendiğinde olumlu çocukluk yaşantıları düzeyleri farklılıklarını ele alan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak olumlu çocukluk yaşantılarını ele alan araştırmalar, bir çocuğun ebeveyn desteğini almış olmasının, iyi arkadaşlık ilişkilerinin, sevgiyi ve duygusal tatminleri yaşamasının yüksek oranda olumlu çocukluk yaşantılarını deneyimleyebileceğine işaret etmektedir (Seligman, 2002; Bethell vd., 2019; Doğan vd., 2020).

OÇYD yüksek ebeveynlerin, çocukluk yaşantıları tanımının olumlu olması, ebeveyn desteği ile yüksek oranda bağlantılı bulunmuştur. Ebeveynlerin desteği, çocuğun sevildiği bir ortamda yetişmesi olumlu çocukluk tanımlamalarını etkileyen bir faktördür. Çocuğun büyüdükçe, güvenli, istikrarlı, besleyici ilişkiler içerisinde olması ebeveynlerle doğrudan ilişkilidir (Keenan ve Evans 2009; O'Conner ve McCartney, 2007; Spinrad vd., 2007). Yapılan çalışmalar, olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinde, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını zamanında karşılama, sosyal-duygusal ve bilişsel gelişimleri için ortam sunarak sağladıkları desteklerin, çocukların öz düzenleme becerilerine, sosyal ilişkileriyle, pozitif duygu durumlarıyla yakından ilişkili olduğunu

belirtmiştir (Downer ve Pianta, 2006; Chung, Marvin ve Churchill, 2005; Ramey ve Campbell, 1991).

OÇYD yüksek ebeveynlerin, çocukluk yaşantıları tanımının olumlu olması, arkadaşlık ilişkileriyle yüksek oranda bağlantılı bulunmuştur. Çocuğun arkadaşlarıyla, kuzenleriyle, kardeşleriyle kurduğu iletişim, arkadaş sayısı, arkadaşlığın niteliği onun çocukluk anılarına dair tanımlamalarını büyük oranda etkilemektedir. Literatürde olumlu çocukluk yaşantılarını etkileyen faktörleri doğrudan ele alınan çalışmalar olmasa da, arkadaşlık üzerine yapılan çalışmalar, iyi arkadaşlık ilişkilerinin çocuklara yüksek oranda onaylanma ve duygusal anlamda bir çok katkı sağladığını belirtmektedir (Ladd vd., 1996; Lindsey, 2002). Ladd ve arkadaşları (1996), arkadaşlarıyla olumlu ilişkiler geliştiren çocuklarının, arkadaşlarına karşı destekleyici tutumlarının daha fazla sahip olduğunu belirtmişlerdir. Diğer bir çalışmada ise, Lindsey (2002), iyi arkadaşlık ilişkilerinin varlığı çocuğun sosyal ve duygusal tatminlerini arttırmaya yardımcı olduğunu belirtmiştir. Yapılan araştırmalar arkadaşın varlığının olumlu deneyimler ve duygusal tatmin açısından önemini göstermektedir. İyi arkadaşlık ilişkileri ise olumlu çocukluk yaşantısının bir alt boyutu olarak, olumlu yaşantıların varlığını ve düzeyini etkileyen temel bir faktör olarak ele alınabilir.

OÇYD düşük ebeveynlerin çocukluk yaşantılarına dair tanımlamaları incelendiğinde ise olumlu çocukluk yaşantıları düzeyinin ekonomik yetersizlik ve kalabalık aile yapısından etkilendiği görülmüştür. Ekonomik yetersizlikler, olumlu çocukluk yaşantı düzeyini negatif yönde etkileyebilmektedir. Taşar ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan bir çalışmada aile gelir düzeyi azaldıkça, çocukların olumsuz deneyimlere daha fazla maruz kaldığı ortaya konmuştur. Kalabalık aile yapısına sahip olan ebeveynlerin, çocuklarının fikirlerini özgürce ifade etmesine müsaade etmeyen, otoriter tutum benimsedikleri veya aşırı izin verici tutum sergiledikleri belirtilmektedir (Arslan, 2017). Ailelerde çocuk sayısının fazla olması, ebeveynlerin çocukları ile yeterince ilgilenememesine ve ebeveynlerin böyle durumlarda aşırı izin verici olabileceği veya otoriter olacağı düşünülmektedir. Bu durum çocukların ilgisiz hissetmesine ve olumlu çocukluk yaşantıları düzeyinin düşük olmasına sebebiyet verebileceği düşünülmektedir.

OÇYD düşük ebeveynlerin çocukluk yaşantıları tanımlamaları incelendiğinde ise olumlu çocukluk tanımları düzeyini etkileyen faktörlerden biri, toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak kız çocuğuna yüklenen rol ve sorumluluklardır. Park ve Cheach (2005) bulgularına göre, ebeveynlerin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kız çocuklarını daha ahlaki ve toplum normlarına göre yetiştirip, erkek çocuklarını daha

serbest eğitmenin çocukların sosyal etkileşimlerini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Özellikle babaların kızları için daha baskıcı bir tutum içerisinde olması, onların sosyal duygusal gelişim alanına zarar verebilmekte (Chaplin, Cole ve Zahn-Waxler, 2005) ve olumlu çocukluk yaşantılarına dair bilişlerine olumsuz etki edebilmektedir.

OÇYD düşük ebeveynlerin, olumlu çocukluk tanımları düzeyini etkileyen faktörden diğeri ise anne-baba çatışmalarıdır. Ebeveynlerin çok fazla çatışma içerisinde olması, çocuk için zorlayıcı olabilmektedir. Bu deneyimler ise, bireyler ebeveyn olduktan sonra onların ebeveynlik bilişlerini etkilemektedir (Super ve Harkness, 2002). Literatürdeki çalışmalar, ebeveynlerin birbiriyle olan olumsuz iletişimi ve yaşanan tartışmaların sıklığının, çocuklarının mutluluk düzeyini azalttığını, çocukluk yaşantılarını olumsuz etkilediğini belirtmektedir (Donma ve Donma, 2006; Parke, 2004). Bu durumun ebeveynleri rol model alan çocukların, olumsuz iletişim tarzını içselleştirip, kendi ilişkilerinde de bu öğretileri uygulamasından kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Katılımcıların, kendi arkadaşlık tanımlamalarına yönelik bulguların tartışma ve yorumu

Mevcut araştırmanın bulgusu, OÇYD yüksek ve düşük ebeveynlerin arkadaşlık ilişkilerine dair tanımlamalarının farklılaştığıdır. OÇYD yüksek ebeveynler arkadaşlığın kalıcı ilişkiler, yüksek paylaşımlı bir bağ, samimiyet, sırdaşlık, güzel anılar, güven temeline vurgu yaparken, OÇYD düşük düzey ebeveynlerin arkadaşlık ilişkilerinde bağımlı arkadaşlık, kalıcı olmayan, güven problemleri yaşadıkları bir ilişki türü olarak tanımladığı görülmüştür.

Mevcut araştırmanın bulgusundaki ebeveynlerin arkadaşlığa ilişkin tanımlamalarının farklılaşmasını etkileyen ilk faktör kendi ebeveynlerinin etkisidir. Ebeveynlerinin müdahalesi olmayan OÇYD yüksek tüm katılımcılar arkadaşlık ilişkilerini olumlu tanımlarken, ebeveyn müdahalesi yaşamış OÇYD düşük katılımcılar arkadaşlık ilişkilerini daha olumsuz tanımlamışlardır. OÇYD düşük katılımcıların, ebeveynlerinin bu müdahalelerinden olumsuz etkilendikleri ve bu müdahalelerin yaşamın ileriki dönemlerine de taşınabileceği görülmüştür. Ebeveynlerin davranışları ve ebeveynlik bilişlerinin, arkadaşlık ilişkilerine etkilerini araştıran çalışmalar, destekleyici ebeveynlerin çocuklarının, daha olumlu sosyal arkadaş ve arkadaşlık niteliğine sahip olduğunu, sosyal-duygusal gelişim alanını olumlu etkilediği bilinmektedir (Tilton-Weaver ve Galambos, 2003; Mounts, 2004). İlgili literatür araştırmanın bu bulgusunu

destekler niteliktedir. Ebeveyn-çocuk arasında sevgiye dayalı, güven temelinde bir ilişki olmasının, çocuğun sosyal çevresinde huzurlu ve sıcak bir ilişki kurmasını desteklediği görülmüştür (Cummings vd., 2003, Thompson vd., 2003). Ebeveynle kurulan bu ilişkinin yeterince doyuma ulaşmaması ise çocuğun sosyal çevresindeki ilişkileri hakkında olumsuz veya reddedici bir tutum sergilemesine neden olabilmektedir (Bauminger ve Kimhi-Kind 2008). Mevcut araştırmadaki OÇYD yüksek ve düşük ebeveynler arasındaki bu farklılık, OÇYD yüksek ebeveynlerin, daha çok sevgi, yapıcı ilişkiler, destekleyici ebeveyn tutumları ve daha fazla olumlu yaşam deneyimlerine sahip olmalarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

OÇYD düşük ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine müdahale sebepleri arasında akademik başarılarını desteklemek, çocuklarını özellikle tehlikeli olduğunu düşündükleri arkadaş grubundan korumak gibi amaçlar taşıdıkları görülmüştür. Literatürde bu müdahalelerin ebeveynler çocuğunun daha nitelikli arkadaşlık ilişkileri kurmasını desteklemek gibi empatik amaçlar, kötü alışkanlıklar veya olumsuz niteliklere sahip arkadaşlarından korumak gibi kontrol stratejisini kullanabileceği belirtilmektedir (Mounts, 2004; Mounts, 2011). Bu müdahaleler olumlu müdahaleler olarak nitelendirilse de müdahale şeklinin önemi büyüktür. OÇYD düşük düzey katılımcıların ebeveynlerinin müdahale yöntemleri ise, uyarıda bulunmak, görüştürmemek, fiziksel şiddet ve baskıcı, sürekli takip etmektir. Ebeveynin ve çocuğun şiddeti arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, öfkeli çocukların, özellikle çocuklarına karşı sert ve müdahaleci davranan ebeveynlerinin olduğu belirtilmektedir. (Hendren ve Mullen, 2006).

OÇYD yüksek ve düşük ebeveynlerin kendi çocukluklarındaki arkadaşlık ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalarda kullandıkları çözüm stratejileri, onların ebeveynlerinin etkisi altındadır. OÇYD yüksek tüm ebeveynler, arkadaşlıklarında yaşadıkları çatışma durumlarında çözüm odaklı yaklaşım benimserken, OÇYD düşük düzey ebeveynler çözüm stratejisi olarak çoğunlukla, kavgacı tutum/fiziksel şiddet, arkadaşlık ilişkisini tamamen bitirmeyi veya konuşmamayı tercih ettikleri görülmüştür.

OÇYD yüksek ve düşük ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerindeki çatışmalarda, kendi arkadaşlık ilişkilerinde kullandıkları stratejileri uyguladıkları görülmüştür. OÇYD yüksek ebeveynlerin tümü çocukları arkadaşlık ilişkilerinde çatışma yaşadığında uzlaştırmaya, orta yolu bulmaya yönelik çözüm stratejileri kullandıkları görülmüştür. OÇYD düşük ebeveynlerin ise, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalarda, çocuğu ortamdan uzaklaştırmak, bir tarafın alttan

almasını sağlamak, çocuğuna nasıl davranılıyorsa o şekilde karşılık vermesini beklemek gibi bir takım stratejiler kullandıkları görülmüştür.

Ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine dair tanımlamalarına ilişkin bulguların tartışma ve yorumu

Ebeveynlerin kendi çocukluk yaşantılarından edindikleri bilgileri çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansıttığı görülmüştür. Katılımcıların tümü kendi çocukluk deneyimlerini çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansıttığı yönünde görüşlerini belirtmişlerdir. Ancak OÇYD yüksek ve düşük ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine dair tanımlamaları farklılaşmaktadır.

OÇYD yüksek ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine olumlu katkı yapabilmek, teşvik edebilmek, çocuklarıyla arkadaşlık ilişkileri üzerine konuşmak üzerine fırsatlar yarattıkları görülmektedir. OÇYD yüksek ebeveynler kendilerini olumlu bir şekilde rol model almaları, çocuğun sosyalleşmesi, arkadaşlarına değer vermesi, mutlu ilişkiler kurması konusunda desteklemektedirler. OÇYD yüksek ebeveynlerin, çocuklarının arkadaşlık ilişkisinde mutlu olmasını, karşılık değer görmesini, samimi arkadaşlıklar kurmasını teşvik edici rol model oldukları gözlemlenmiştir. Ebeveynin arkadaşlığın önemine dair inancı ve desteği arttıkça, çocuğuna arkadaşlık ilişkileri konusunda daha fazla rehberlik yapması beklenmektedir (Gerardy, Mounts, Luckner ve Valentiner, 2015). OÇYD düşük ebeveynler ise, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinde daha karamsar, daha korumacı, akademik başarısızlığı önleme üzerine arkadaşlığa ilişkin bilişleri kullanmaktadır. OÇYD düşük ebeveynler çocukluklarına dair yaşadıkları olumsuz durumların etkilerini, çocuklarının yaşamaması için çaba sarf etmektedir. Ebeveyn çocuk ilişkisindeki duygusal tatminler, çocuğun diğer tüm sosyal ilişkilere referans olmaktadır (Goldsmith, 2000). Çocukluk çağında aile içinde doyuma ulaşmamış yeterince sevgi ve ilgi görmemiş bir ailede büyüyen ebeveynlerin kendi arkadaşlık ilişkilerinde yaşadıkları olumsuz durumları çocuklarının yaşamaması için müdahalede bulunmak istemelerinden kaynaklanabilir. Psikanalitik kuramın kurucusu Freud, yaşamın ilk altı yılında kişilik gelişimin oluştuğunu ve ebeveynliğin temelini çocukluk yıllarında aramak gerektiğini belirtmiştir. Her bir gelişim evrelerinin yetişkin kişiliğine etkileri bulunmaktadır (Freud, 1905). Bu nedenle ebeveyn çocuk arasındaki ilişkiyi yakından ele almıştır. Freud, çocuğun sosyal ilişkilerindeki davranışlarını, anne babasının çocuğun ihtiyaçlarını zamanında

karşılamaya, ihmaline veya ilgisine, tatminkar duygu yaşatıp yaşamadığına, çocuğa müdahalesine veya desteğine bağlamıştır (Freud, 1905). Aslında her ebeveynin ebeveynlik bilişleri de bu dönemde, kendi anne babaların ebeveynlerinin inanç ve tutumlarına bağlıdır (Grusec, 2007).

OÇYD yüksek ve düşük ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık tercihlerine ilişkin tanımlarının farklılaştığı görülmüştür. OÇYD yüksek ebeveynler çocuklarının karakteristik özelliklerinin tam zıttı arkadaşları tercih etmesini istemeleridir. OÇYD düşük ebeveynler çocuklarının arkadaşlıkları konusunda görüşlerini belirtirken, yüksek düzey ebeveynlerin görüşlerinden farklı olarak çocuklarının kendi özelliklerine benzer arkadaş tercihi yapmalarını istediklerine dair bulgular elde edilmiştir. Buradaki farklılaşmanın, OÇYD yüksek ebeveynlerin, çocuklarının kendi özelliklerinden farklı arkadaşlıklar görerek, kendilerini geliştirmelerini istemelerinden kaynaklandığı söylenebilir. OÇYD düşük düzey ebeveynlerin ise, çocuklarının kendi karakteristik özelliklerine uygun arkadaşlıklar tercih etmelerini istemelerinde, farklılıklardan doğabilecek çatışmaların önünü kesme inancı olabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mevcut araştırmada, ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımaları araştırılmıştır. Sonuç olarak ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin yüksek veya düşük olması, anne-babaların, çocuklarının arkadaşlık ilişkileri ile ilgili amaçları ve ebeveynlik uygulamalarının önemli öncüllerinden birisi olduğu görülmüştür. Olumlu çocukluk yaşantılarının varlığı kadar düzeyi de çok önemlidir. OÇYD yüksek ve düşük düzey ebeveynlerin uyguladıkları ebeveyn-arkadaşlık yönetimine ilişkin stratejileri farklılaşmaktadır. OÇYD yüksek ebeveynler, çocuklarının arkadaşlıklarını desteklemek için bir takım stratejilere daha ağırlık verirken, OÇYD düşük ebeveynlerin daha baskıcı, arkadaşlık ilişkilerine zarar verebilecek müdahaleleri olduğu görülmüştür.

Bu çalışmanın bulguları ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin çocuklarının arkadaşlık ilişkileri üzerinde önemli yansımaları olduğunu göstermektedir. Bu bölümde, araştırmanın bulguları doğrultusunda yapılacak çalışmalara ilişkin öneriler ve uygulamaya ilişkin öneriler sunulmuştur.

Yapılacak Çalışmalara İlişkin Öneriler

Mevcut çalışma ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımalarına dair alan yazına önemli katkılar sağlamıştır. Bununla birlikte çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Mevcut araştırma, ebeveynlerin gözünden, ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeyininin ebeveynlerin algılarıyla arkadaşlık ilişkilerine yansımalarını araştırmıştır. Mevcut çalışmaya ek olarak çocukların bu ilişkiyi nasıl algıladıkları da ele alınarak çalışmalar yapılabilir. Bu çalışma nitel görüşme yöntemiyle tasarlanmış olup 16 ebeveyn ile sınırlandırılmıştır. Daha yüksek örneklem büyüklüğüyle karma yöntemlerle oluşturulacak çalışmalarda farklı ip uçları keşfedilebilir.

Geçmiş çalışmalar, ebeveynlerin örselenme yaşantılarına odaklanarak çocuklar için olumsuz etkilerine odaklanmaktaydı. Ancak olumlu ve tatminkar bir çocukluk yaşamış ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkileri için yapıcı etkileri bulunmaktadır. Olumlu çocukluk yaşantılarının araştırılması, olumsuz veya travmatik deneyimlerin varlığını kompanse edebilmesi, çocuğu arkadaşlık ilişkilerinde risk durumlarına karşı koruyucu olması açısından önemlidir. Ek olarak olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi

yüksek ebeveynlerin çocukları için daha yapıcı stratejilerinin olması, çocuğu akran zorbalığına karşı da koruma sağlayabilir. Özellikle risk durumundaki okul öncesi dönem çocuklar için, sadece ebeveynlerle sınırlı kalmayıp, okul-öğretmen, kardeş ve arkadaşlık ilişkilerinin geliştirilmesiyle, olumlu deneyimlerinin artırılması desteklenebilir. Mevcut araştırmanın sonuçlarıyla, çocuğun arkadaş ilişkileri ile ilgili anne-babaların ya da eğitimcilerin farkındalıklarını artırma adına, araştırmanın bulgularından faydalanılabilir. Bu çalışmanın bulguları psikologlara, çocuk gelişimi alanında çalışan uzmanlara ve öğretmenlere, önleyici politikalar düzenlenmesi açısından yararlı olabilir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

Mevcut araştırmanın sonuçları ebeveynlerin yapıcı ve destekleyici tutumlarının çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine olumlu katkıları olduğunu, akademik başarı sağladığı, sosyal ilişkilerini güçlendirdiği görülmektedir. Ebeveynlerin samimi, içten, sevgi dolu yaklaşımları, çocukları için oluşturdukları gelişimsel farklılıklara uygun beklentileri çocuğun tüm gelişim alanlarını olumlu etkileyebilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarının gelişim dönem farklılıklarından doğabilecek bir takım ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı olmaları beklenmektedir. Ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine dair yaptıkları her bir müdahale veya desteğin, çocuklarının ileriki hayatındaki sosyal ilişkilerini etkileyebileceği bilinmektedir. Bu bilgiler ışığında ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerindeki müdahale durumlarının azaltılıp yapıcı çözümler geliştirmeleri önerilmektedir. Ebeveynler, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerindeki duygularını gözlemlemeliler. Çocuklarının arkadaşlıklarına dair yaptıkları her bir yönlendirmenin, kendi deneyimlerinin etkisiyle oluştuğunu, kendi deneyimlerini doğrudan aktarmadan önce çocuğun bireysel farklılıklarını ve ihtiyaçlarını gözetmelilerdir. Çocukların arkadaşlık ilişkileri ne kadar nitelikli olursa akademik başarıları, olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi, psikolojik sağlamlık gibi çıktıları o kadar artacaktır.

Ebeveynler, çocuğun arkadaşlık ilişkilerinin niteliğini arttırmak için küçük destekler sunabilirler. Bu destekler, okuldaki arkadaşlarıyla görüşme ortamı oluşturmak, arkadaşlarının aileleri ile tanışmak, oyun ortamı yaratmak gibi destekler olabilir. Böylelikle çocuk arkadaşlık ilişkilerinin temellerini ebeveyn desteğini alarak daha sağlıklı geliştirebilir, çatışma durumlarında çözüm odaklı stratejiler üretebilir, akran zorbalığına karşı koruma sağlayabilir. Çocukların arkadaşlıklarında ebeveynlerini rol model aldıkları da bilinmektedir. Ebeveynler bu bağlamda kendi arkadaşlık ilişkilerinde

kurduğu iletişimi ve iletişim şeklini de önemsemeliler. Ebeveynlerinin arkadaşlık ilişkilerini model alan çocuk benzer eylemleri arkadaşlık ilişkilerine taşıyabilir.

Mevcut çalışmanın, ebeveynlere çocukların arkadaşlık ilişkilerini desteklemenin, onlara fırsatlar sunmanın önemi konusunda ışık tutacağı düşünölmektedir. Ebeveynlerin çocukları üzerinde etkileri ve önemi göz önüne alındığında, aileler, çocukların gelişimsel özelliklerinin farkında olması ve uygun iletişim yollarını kullanması konusunda teşvik edilebilir. Araştırmanın sonuçları neticesinde, ebeveynlerin bireysel farkındıklarını arttırmak adına programlar oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2005). Bireysel Psikoloji. A. Kılıçoğlu (Çev). İstanbul: Say Yayınları (Orijinal basım yılı 1914)
- Abraham, M. M., Kerns, K. A., Schlegelmilch, A., & Morgan, T. A. (2007). Mother child attachment in later middle childhood: assessment approaches and associations with mood and emotion regulation. *Attachment & human development*, 9(1), 33–53.
- Açıkyol, N. (2016). Çocuk Sahibi Olan Kadınların Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Çocukluk Dönemi Örselenmiş Yaşantıları, Benlik Saygıları ve Ebeveyniyle Bağlanma Biçimleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, G. (2019). Okullarda yaşanan akran zorbalığının nedenlerine ve müdahale yöntemlerine ilişkin okul yöneticileri ve öğretmen görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi
- Arslan, S. A. (2017). Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı ve Bazı Demografik Özellikleri ile Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çukurova Üniversitesi.
- Aunola, K., & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Dev.* 76(6), 1144-1159.
- Arsivalla, D. D. (2009). The interplay of positive parenting and positive social information processing in the prediction of children's social and behavioral adjustment (Unpublished doctoral dissertation). Graduate Faculty of Auburn University, Alabama.
- Avcı, D., Selçuk, K. T. ve Kaynak, S. (2018). Anaokuluna Devam Eden Çocukların Akran Şiddetine Maruz Kalma, Akran Şiddeti Uygulama Düzeyleri ve İlişkili Etmenler, *Kocaeli Tıp Dergisi*, 199- 207.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi (The Evaluation of Parents' Attitudes in Terms of Different Variables). *Journal of Bayburt Education Faculty*, 11(2), 570-585.
- Bagwell, C. L. (2004). Friendships, peer networks, and antisocial behavior. J. Kupersmidt ve K. Dodge (Eds.), *Children's peer relations: From development to intervention* içinde (s. 37-57). Washington, DC: American Psychological Association.

- Bagwell, C. L. & Schmidt, M. E. (2011). *Friendships in childhood and adolescence*. New York: Guilford Press.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Bauminger, N. & Kimhi-Kind, I. (2008). Social information processing, security of attachment, and emotion regulation in children with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*. 41, 315-332.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4, 1-103.
- Batcho I. K., Nave M. A., DaRin M. L. (2011) A Retrospective Survey of Childhood Experiences, *Journal of Happiness Study* 12, 531–545.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83–96.
- Berlin, L. J., Zeanah, C. H., & Lieberman, A. F. (2008). Prevention and intervention programs for supporting early attachment security. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (p.745-761). The Guilford Press.
- Berndt, T. J. (1996). Exploring the effects of friendship quality on social development. In W. M. Bukowski, A. F. Newcomb & W. W. Hartup (Eds.), *The company they keep: Friendship in childhood and adolescence* (p. 346-365). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Bethell, C., Jones, J., Gombojav, N., Linkenbach, J., & Sege, R. (2019). Positive Childhood Experiences and Adult Mental and Relational Health in a Statewide Sample: Associations Across Adverse Childhood Experiences Levels. *JAMA Pediatr.* 173(11).
- Birlik, E. (2019). Ebeveynlerin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. İstanbul Aydın Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü / Psikoloji Anabilim Dalı / Psikoloji Bilim Dalı.
- Birmingham, R. S., Bub, K. L., & Vaughn, B. E. (2017). Parenting in infancy and self regulation in preschool: An investigation of the role of attachment history. *Attachment & Human Development*, 19(2), 107-129.
- Blair, K., Topitzes, J., & Mersky, J. P. (2019). Do Parents' Adverse Childhood Experiences Influence Treatment Responses to Parent-Child Interaction

- Therapy? An exploratory Study with a Child Welfare Sample, *Child & Family Behavior Therapy*, 41(2), 73-83,
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss, Vol.2: Separation: Anxiety and Anger*. New York: Basic Books.
- Borner, K.B., Gayes, L. A. ve Hall, J.A. (2015). Friendship During Childhood and Cultural Variations. In: James D. Wright (editor-in-chief), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Vol 9. Oxford: Elsevier. pp. 442–447.
- Bornstein, M. H. ve Cote, L. D. (2006). Parenting cognitions and practices in the acculturative process, *Acculturation and parent–child relationships measurement and development* içinde, Lawrence Erlbaum Associates, London, 3-12.
- Bornstein, M. H. ve Zlotnik, D. (2008). Parenting styles and their effects. M. M. Haith ve J.B.Benson (Ed.), *Infant and Early Childhood Development*, 496-509.
- Briere, J. ve Elliott, D.M. (2003). Prevalence and psychological sequelae of self reported childhood physical and sexual abuse in a general population sample of men and women. *Child Abuse & Neglect*, 27, 1205-1222.
- Bronfenbrenner, U. (1977). *Toward an Experimental Ecology of Human Development*. *American Psychologist*, 32(7), 513-531.
- Brown, D. W., Anda, R. F, Tiemeier, H., Felitti, V. J, Edwards, V. J, Croft, J. B. ve Giles, W. H. (2009). Adverse childhood experiences and the risk of premature mortality. *Am J Prev Med* 37, 389-396.
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (2003). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Bukowski, W. M. (2001). *Friendship and the worlds of childhood*. D. W. Nangle & C. A. Erdley (Eds.), *New directions for child and adolescent development*, No. 91. *The role of friendship in psychological adjustment* içinde (s. 93–105). Jossey-Bass.
- Campbell, F. A. & Ramey, C. T. (1991). The Carolina Abecedarian Project.
- Charmaz, K. (2011). Grounded theory methods in social justice research. In N. K. Denzin, & Y. S Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research* (pp. 359-380). Thousand Oaks, CA: SAGE.

- Chaplin, T.M., Cole, P.M. ve Zahn-Waxler, C. (2005). Parental Socialization of Emotion Expression: Gender Differences and Relations to Child Adjustment. *Emotion*, 5(1), 80-88.
- Chapman, D. P., Whitfield, C. L., Felitti, V. J., Dube, S. R., Edwards, V. J. ve Anda, R. F. (2004). Adverse childhood experiences and the risk of depressive disorders in adulthood. *Journal of Affective Disorders*, 82(2), 217-225.
- Chen, X. & French, D.C. (2008). Children's social competence in cultural context. *E annual Review of Psychology. Annu Rev Psychol.* 59, 591-616. doi:10.1146/annurev.psych.59.103006.093606
- Cheng, H., & Furnham, A. (2004). Perceived parental rearing style, self-esteem and self criticism as predictors of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 5(1), 1-21.
- Chen, X., & Li, D. (2012). Parental encouragement of initiative-taking and adjustment in Chinese children from rural, urban, and urbanized families. *Journal of Family Psychology*, 26(6), 927–936.
- Chopik, W. J., Edelstein, R. S., & Grimm, K. J. (2019). Longitudinal changes in attachment orientation over a 59-year period. *Journal of Personality and Social Psychology*, 116(4), 598–611.
- Chung, L., Marvin, C. A., & Churchill, S. L. (2005). Teacher factors associated with preschool teacher-child relationships: Teaching efficacy and parent-teacher relationships. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 25(9), 131-142.
- Clark, K. E., & Ladd G. W. (2000). Connectedness and autonomy support in parent child relationships: links to children's socioemotional orientation and peer relationships. *Development Psychology*. 36(4), 485-498.
- Cohn, M. A., Fredrickson, B. L., Brown, S. L., Mikels, J. A., & Conway, A. M. (2009). Happiness unpacked: positive emotions increase life satisfaction by building resilience. *Emotion*, 9(3), 361-368. doi: 10.1037/a0015952.
- Cooke, J. E., Koehn, A. J. & Kerns, K. A. (2016). Children's Emotion Understanding and Mother–Child Attachment: A MetaAnalysis. *Emotion*, 16(8), 1102- 1106.
- Corey, G. (2015). Psikolojik Danışma Kuram ve Uygulamaları. T. Ergene (Çev). Ankara: Metis Yayıncılık.
- Corsaro, W. A., & Rizzo, T. A. (1988). Discussion and friendship: Socialization processes in the peer culture of Italian nursery school children. *American Sociological Review*, 53(6), 879–894. <https://doi.org/10.2307/2095897>

- Crain, W. (2014). *Theories of development concepts and applications*. London: Pearson Education.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*. 3rd Edition, Sage, Thousand Oaks.
- Cummings, E. M., Braungart-Rieker, J. M., & Rocher-Schudlich, D. T. (2003). Emotion and personality development in childhood. *Handbook of psychology: Volume 6 developmental psychology içinde*, RM Lerner, MA Easterbrooks ve JMistry (ed) John Wiley & Sons Inc, New Jersey, 211-239.
- Corman, L. (2005). *Psikanaliz Açısından Çocuk Eğitimi* (Çev.: Hüseyin Portakal, 2. Baskı), İstanbul: Cem Yayıncılık.
- Csikszentmihalyi, M. (2009). The promise of positive psychology. *Psychological Topics*, 18(2), 203-211.
- Çevik, U. B. ve Atıcı, Y. D. D. M. (2008). Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 35-50.
- Denham, S. A., Workman, E., Vole, P. M., WEissbrod, C., Kendziora, K.T., & ZahnWaxler, C. (2000). Prediction of Externalizing Behavior Problems From Early to Middle Childhood: The Role of Parental Socialization and Emotion Expression. *Journal of Developmental Psychopathology*, 12(1), 23-45.
- Denham, S. A., Blair, K. A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Major, S. Ve Quennan, P. (2003). Preschool Emotional Competence: Pathway to Social Competence. *Child Development*, 74(1), 238–256.
- Denham, S. A., Mitchell-Copeland, J., Strandberg, K., Auerbach, S. ve Blair, K. (1997). Parental contributions to preschoolers' emotional competence: Direct and indirect effects. *Motivation and Emotion*, 21, 65-86.
- Derman, M. T. ve Başal, H. A. (2013). Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(1),115-144.
- Dickson, D. J., Huey, M., Laursen, B., Kiuru, N. & Nurmi, J. E. (2018). Parent Contributions to Friendship Stability During the Primary School Years. *Journal of Family Psychology*, 32(2), 217-228.
- Dishion, T. J., Andrews, D. W., & Crosby, L. (1995). Antisocial boys and their friends in early adolescence: Relationship characteristics, quality, and interactional process. *Child Development*, 66(1), 139-151.

- Donma, M. ve Donma, O. (2006). Evlilik Problemleri, Sosyal ve Fiziksel Çevre İle Çocuk Sağlığı Etkileşiminde Sosyal Hizmetlerin Önemi. Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği. Sempozyum Sunum Kitabı. 67-71.
- Dunn, J. (2004). *Children's friendships: The beginnings of intimacy*. Malden, MA: Blackwell.
- Dursun, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010, İzmir
- Durmuş, R. (2006). *3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri ile Anne Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması, *İlköğretim Online*, 11(3), 729-737.
- Doğan, T. ve Aydın F.T. (2020). Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *HAYEF: Journal of Education*, 17(1); 1-19.
- Doğan, T. ve Yavuz, K. (2020). Yetişkinlerde Psikolojik Sağlık, Olumlu Çocukluk Deneyimleri ve Algılanan Mutluluk . *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(1), 312-330
- Downer, J. T., & Pianta, R. C. (2006). Academic and cognitive functioning in first grade: Associations with earlier home and child care predictors and with concurrent home and classroom experiences. *School Psychology Review*, 35(1), 11–30.
- Engdahl, I. (2012). Doing friendship during the second year of life in a Swedish preschool. *European Early Childhood Education Research Journal*, 20, 83-98.
- Eisenberg, N., Guthrie, I. K., Cumberland, A., Murphy, B. C., Shepard, S. A., Zhou, Q., & Carlo, G. (2002). Prosocial development in early adulthood: A longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 993–1006.
- Engle, J. M., McElwain, N. L. ve Lasky, N. (2011). Presence and quality of kindergarten children's friendships: Concurrent and longitudinal associations with child adjustment in the early school years. *Infant and Child Development*, 20(4), 365-386.

- Ensor, R., Spencer, D. ve Hughes, C. (2011). You Feel Sad?' Emotion Understanding Mediates Predictors of Prosocial Behaviour: Findings From 2-to 4-Years. *Social Development*, 20(1), 93–110.
- Erdoğdu, Ö., ve Çetinkaya, Ş., (2019). *5-6 Yaş grubu çocuklarda ebeveyn tutumlarının akran ilişkilerine etkisi*. VI th International Eurasian Educational Research Congress, Ejercongress 2019 Bildiri Kitabı (1846-1856). Ankara, Turkey
- Erkan, S. ve Toran, M., (2004). Alt Sosyo-Ekonomik Düzey Annelerin Çocuklarını Kabul ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi (Diyarbakır ili örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 91-97.
- Erikson, E. (1968). *Youth: Identity and crisis*. New York, NY: WW
- Fabes, R. A., Eisenberg, N., Karbon, M., Bernzweig, J., Lee Speer, A., & Carlo, G. (1994). Socialization of children's vicarious emotional responding and prosocial behavior: Relations with mothers' perceptions of children's emotional reactivity. *Developmental Psychology*, 30(1), 44–55.
- Freitag, M. K., Belsky, J., Grossmann, K., Grossmann, K. E., & Scheuerer Englisch, H. (1996). Continuity in parent-child relationships from infancy to middle childhood and relations with friendship competence. *Child Development*, 67, 1437-1454.
- FitzGerald, D., & White, K. J. (2003). Linking children's social worlds: Perspective taking in parent-child and peer contexts. *Social Behavior and Personality: An international journal*, 31(5), 509-522.
- Felitti, V.J., & Anda, R. F (2009). The relationship of adverse childhood experiences to adult health, well-being, social function, and healthcare. In: Lanius R, Vermetten E, eds. *The Hidden Epidemic: The Impact of Early Life Trauma on Health and Disease*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press; 2009.
- Freud, S. (1905). Three essays on the theory of sexuality. Se, 7, 125-243.
- Freud, S. (2018). *Psikanalize yeni giriş dersleri*. S. Budak (Çev). İstanbul: Öteki Yayınevi (Orijinal Basım Yılı 1933)
- Freud, S. (2014). *Psikoanalize giriş* (Çevç A. C. İdemen). İzmir: Cem Yayınevi. (Orijinal yayın, 1920).
- Freud, S. (2019). *Ego ve id* (Çev. S. C. Gülsay). İstanbul: Oda yayınları. (Orijinal yayın, 1933)

- Font, S. A. & Maguire Jack, K. (2016). Pathways from childhood abuse and other adversities to adult health risks: The role of adult socioeconomic conditions. *Child Abuse & Neglect*, 51, 390-399.
- Gaskin, S. (2006). The cultural organization of Yucatec Mayan children's social interactions. X. Chen, D. C. French, & B. H. Schneider (Eds.), *Peer relationships in cultural context* içinde (s. 283-309). New York: Cambridge University Press.
- Gerardy, H., Mounts, N.S., Luckner, A.E., & Valentiner, D. P. (2015). Mothers' management of adolescent peer relationships: associations with aggressive, prosocial, and playful behavior. *The Journal of Genetic Psychology*. 176(5), 299-314.
- Goldsmith, E.B. (2000), *Resource Management for Individuals and Families*, Wadsworth Thomson Learning, US.
- Grusec, J. E. ve Davidov, M. (2007). Socialization in the family: The role of parents. J. E. Grusec ve P. D. Hastings (Der.), *Handbook of Socialization* içinde (284-308). New York: Guilford.
- Grossmann, K., Grossmann, K. E., Kindler, H., & Zimmermann, P. (2008). A wider view of attachment and exploration: The influence of mothers and fathers on the development of psychological security from infancy to young adulthood. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (p.857-879). The Guilford Press.
- Gülay, H. (2010). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri, Pegem Akademi, Ankara.
- Gündoğdu, R. (2003). *İlköğretim 3. 4. ve 5. sınıf çocuklarının arkadaşlık konusundaki görüşleri ve arkadaşlık seçimlerini etkileyen etmenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gündüz, A. ve Gündoğmuş, I. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantıları İle Otomatik Düşünceler, Ara İnançlar, Uyumsuz Şemalar, Anksiyete Ve Depresif Belirti Şiddeti Ve Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22 (4), 424-435.
- Gündüz, A. ve Gündoğmuş, I. (2019). The relationship of adverse childhood events on automatic thoughts, intermediate beliefs, schemas, anxiety and depressive symptoms and quality of life in university students (tur). *Journal of Clinical Psychiatry*. 22, 424-435.

- Gündüz, A., Yaşari A. B., Gündoğmuş, İ., Savran, C. ve Konuk, E. (2018). Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Türkçe Formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(1), 68-75.
- Güenalp, A. (2007). Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gifford-Smith, M., & Brownell, C. (2003). Childhood peer relationships: Social acceptance, friendships, and peer networks. *Journal of School Psychology*, 41, 235-284.
- Hill, D. B., Menvielle, E., Sica, K. M. & Johnson, A. (2010). An affirmative intervention for families with gender variant children: Parental ratings of child mental health and gender. *J Sex Marital Ther*, 36, 6- 23.
- Hartup, W. W. & Stevens, N. (1997). Friendships and adaptation in the life course. *Psychological Bulletin*, 12, 355-370.
- Hendren, R. L. & Mullen, R. L. (2006). Conduct Disorder and Oppositional Defiant Disorder, in: *Essential of Child and Adolescent Psychiatry*, ed. Mina K. Dulcan, Jerry M. Wiener, American Psychiatry Publishing, Washington.
- Heverly-Fitt, S., Rubin, K. H., Dennis, M., Taylor, H. G., Stancin, T., Gerhardt, C. A., Vannatta, K., Bigler, E. D. & Yeates, K. O. (2015). Investigating a proposed model of social competence in children with traumatic brain injuries. *Journal of Pediatric Psychology*, 1- 9. doi: 10.1093/jpepsy/jsv085
- Hollingsworth, H. L. & Buysse, V. (2009). Establishing Friendships in Early Childhood Inclusive Settings: What Roles Do Parents and Teachers Play? *Journal of Early Intervention*, 31(4), 287–307.
- Horney, K. (1945). *Our inner conflicts; a constructive theory of neurosis*. W W Norton & Co.
- Hortaçsu, N. (2003). Çocuklukta İlişkiler Ana Baba, Kardeş ve Arkadaşlar. Ankara. İmge Kitabevi.
- Howes, C. & Matheson, C. C. (1992). Sequences in the development of competent play with peers: Social and social pretend play. *Developmental Psychology*, 28(5), 961-974.
- Howes, C., Matheson, C. C. & Hamilton, C. E. (1994). Maternal, teacher, and childcare history correlates of children's relationships with peers. *Child Development*, 65, 264-273.

- Howes, C. (1996). The earliest friendships. In W. M. Bukowski, A. F. Newcomb & W. Hartup (Eds.), *The Company they keep: Friendships in childhood and adolescence* (p. 66-86). New York: Cambridge University Press.
- Işıkoğlu Erdoğan, N., Yoleri, S. ve Tetik, G. (2017). Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç Özellikleri İle İlişkisinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- John, W. S. (2011). İlk Çocuklukta Sosyal Duygusal Gelişim. (13. Basımdan çeviri). (Çeviri Editörü: Galip Yüksel). *Yaşam Boyu Gelişim*. İstanbul: Nobel Yayınları, 241-269.
- Kandır A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 10(4), 33-38.
- Kale, M. (2019). *Okul öncesi eğitim çağında konargöçer Yörük Türkmen çocukların gelişimsel ve eğitimsel refahlarının ekokültürel teori bakış açısıyla incelenmesi*. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Karreman, A., Van Tuijl, C., Van Aken, M. ve Dekovic, M. (2008). "The Relation Between Parental Personality and Observed Parenting: The Moderating Role of Preschoolers' Effortful Control", *Personality and Individual Differences*, 44, 723-734.
- Karabulut Demir, E., ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Kahraman, G. (2016) Okulöncesi 4-6 yaş arası çocuklarda anne-baba tutumlarının; akran ilişkilerine, sosyal uygunluk yeterliliklerine etkisinin araştırılması, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,
- Klein, M. (1960). *The Psychoanalysis of Children*. (A. Strachey, Çev.) New York: Grove Press Inc.
- Krappmann, L. (1996). *Amicitia, drujba, shin-yu, philia, Freundschaft, friendship: On the cultural diversity of a human relationship*. W. M. Bukowski, A. F. Newcomb, & W. W. Hartup (Eds.), *Cambridge studies in social and emotional development. The company they keep: friendship in childhood and adolescence* içinde (s. 19-40). New York: Cambridge University Press.
- Kiff, C. J., Lengua, L. J., & Bush, N. R. (2007). Temperament variations in sensitivity to parenting: Predicting changes in depression and anxiety. Unpublished master's thesis, under review

- Keenan, T., Evans, S., & Crowley, K. (2016). An introduction to child development, 3rd ed., Sage Publications, London, England.
- Knoester, C., Haynie, D. & Stephens, C. (2006). Parenting Practices and Adolescents' Friendship Networks. *Journal of Marriage and Family*. 68, 1247-1260. 10.1111/j.17413737.2006.00326.x.
- Ladd, G. W., & Troop Gordon, W. (2003). The role of chronic peer difficulties in the development of children's psychological adjustment problems. *Child Development*, 74, 1344-1367
- Loeber, R., & Dishion, T. J. (1984). Boys who fight at home and school: Family conditions influencing cross-setting consistency. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 52(5), 759-768.
- Liamputtong, P. (2013). *Qualitative research methods*, 4th edition.
- Linsey, E. W. (2002). Preschool children's friendships and peer acceptance: Links to social competence. *Child Study Journal*, 32(3), 145–156.
- Marczyk, G. (2005). *Essentials Of Research Design And Methodology*. Scientific method, Hypothesis Handbooks.
- McElwain, N. L., Halberstadt, A. G., & Volling, B. L. (2007). Mother- and Father Reported Reactions to Children's Negative Emotions: Relations to Young Children's Emotional Understanding and Friendship Quality. *Child Development*, 78, 1407-1425.
- Marcenko, M. O., Kemp, S. P., & Larson, N. C. (2000). Childhood experiences of abuse, later substance use, and parenting outcomes among low-income mothers. *American Journal of Orthopsychiatry*, 70, 316–326.
- Marshall, C. & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. New York: Sage.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation: Revised and expanded from qualitative research and case study applications in education*. San Francisco, USA: Jossey-Bass.
- Mutlu Karakaş, N. (2018). *Olumsuz çocukluk çağı deneyimi olan ve olmayan annelerin çocuklarıyla bağlanma örüntülerinin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Moran, P. M., Bifulco, A., Ball, C., Jacobs, C., & Benaim, K. (2002). Exploring psychological abuse in childhood: I. Developing a new interview scale. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 66, 213–240.

- Macvarish, J., & Lee, E. (2019). Constructions of Parents in Adverse Childhood Experiences Discourse. *Social Policy and Society*, 18(3), 467-477. doi:10.1017/S1474746419000083
- Mounts, N. S. (2004). Adolescents' perceptions of parental management of peer relationships in an ethnically diverse sample. *Journal of Adolescent Research*, 19, 446-67.
- Mounts, N. S. (2011). Parental management of peer relationships and early adolescents' social skills. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(4), 416-27.
- Neuman, L. W. (2007). *Basics of social research: Qualitative and quantitative approach*. USA: Pearson Education
- Murphy, A., Steele, M., Dube, S. R., Bate, J., Bonuck, K., Meissner, P., Goldman, H. & Steele H. (2014). Adverse Childhood Experiences (ACEs) questionnaire and Adult Attachment Interview (AAI): implications for parent child relationships. *Child Abuse Negl.* 38(2), 224-33.
- Morrison, E. F., Rimm Kauffman, S. ve Pianta, R. C. (2003). A longitudinal study of motherchild interactions at school entry and social and academic outcomes in middle school. *Journal of School Psychology*, 41(3), 185-200.
- Narayan, A. J., Rivera, L. M., Bernstein, R. E., Harris, W. W., & Lieberman, A. F. (2018). Positive childhood experiences predict less psychopathology and stress in pregnant women with childhood adversity: A pilot study of the benevolent childhood experiences (BCEs) scale. *Child abuse & neglect*, 78, 19–30.
- Nur, İ. (2020). *Okul öncesi çocuklarının ebeveynleri, öğretmenleri ve arkadaşları ile ilişkilerinde sahip oldukları zihinsel temsillerinin okula uyumla ilişkisi*. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Okagaki, L. ve Bingham, G.E. (2005). Parents' social cognitions and their parenting behaviors. T. Luster ve L. Okagaki, (Ed.), *Parenting: An ecological perspective içinde*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum.
- Ogelman, H. G., Önder, A., Seçer, Z. ve Erten, H. (2013). Anne Tutumlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerini ve Okula Uyumlarını Yordayıcı Etkisi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilim Enstitüsü Dergisi*, 29.
- Öztürk, N. ve Kutlu, M. (2017). Arkadaşlık Niteliği Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(48), 127-144.

- Öztabak, M.E. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Öz Düzenleme Becerileri İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karabük.
- Parker, J. G., & Asher, S. R. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology*, 29, 611-621.
- Putallaz, M., & Heflin, A. H. (1990). Parent-child interaction. In S. R. Asher & J. D. Coie (Eds.), *Peer rejection in childhood* (pp. 189-216). New York: Cambridge University Press.
- Partridge, T., & Lerner, L.V. (2007). A latent growth-curve approach to infant temperament. *Infant and Child Development*, 16, 255–265.
- Patton, Q. M. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. London: SagePub.
- Raffertya, Y. ve Griffin, K. W. (2010). Parenting behaviours among low-income mothers of preschool age children in the USA: implications for parenting programmes. *International Journal of Early Years Education*, 18(2), 143–157.
- Rose, A. J. ve Asher, S. R. (2000). Children's friendships. In C. Hendrick & S. S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: A sourcebook* (p. 47-57). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Rubin, K. H., Bukowski, W. M. & Parker, J. G. (2006). Peer interactions, relationships, and groups. N. Eisenberg, W. Damon, & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* içinde (s.571-645). Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.
- Rispoli, M. K., McGoey, E. K., Koziol, A. N. & Schreiber, B. J. (2013) The relation of parenting, child temperament, and attachment security in early childhood to social competence at school entry, *Journal of School Psychology*, 51, 643–658
- Sak, R., Şahin Sak, İ.T., Atli, S. ve Şahin, B.K. (2015). Okul Öncesi Dönem: Anne Baba Tutumları, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(3), 972-991.
- San Juan, R. R. (2006). *Studying preschool friendship quality: A story completion task to examine young children's mental models of a specific best friendship*. Doktora tezi, University of Wisconsin-Madison, Dayton St. Madison.
- Sarı, E. (2007). Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisi. (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Sebanç, A. M. (2003). The friendship features of preschool children: Links with prosocial behavior and aggression. *Social Development*, 12, 249-268.
- Seidman, E. (1991). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences*. New York: Teachers College Press.
- Seligman, M. E. P. (2002). Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 3–9). Oxford University Press.
- Schultz, D. P. ve Schultz, S. E. (2016). *Theories of Personality*. Boston: Cengage Learning.
- Silverman, A. B., Reinherz, H. Z. ve Giaconia, R. M. (1996). The long-term sequelae of child and adolescent abuse: A longitudinal community study. *Child Abuse & Neglect*, 20, 709-723.
- Solak, Ö. (2019). Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkisi, çocuklarının eğitim öğretimine katılması, çocukların kaygısı, sosyal uyum becerileri ve akademik başarıları arasındaki ilişki. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Strauss, A. & Corbin, J. (2014). *Basics Of Qualitative Research Techniques*. New York: Sage Publications.
- Stright, A.D., Gallager, K.C. ve Kelley, K. (2008). Infant temperament moderates relations between maternal parenting in early childhood and children's adjustment in first grade. *Child Development*, 79(1), 186-200.
- Storey, L. (2007). Doing interpretative phenomenological analysis. In E. Lyons ve A. Coyle (Eds.). *Analysing qualitative data In psychology*. (p. 51-64). Los Angeles, USA: Sage.
- Suomi, S. J, Van der Horst, F.C. & Van der Veer, R. (2008). Rigorous experiments on monkey love: An account of Harry F. Harlow's role in the history of attachment theory. *Integr Psychol Behav Sci*, 42, 354-369.
- Super, C. M. & Harkness, S. (2002). Culture and parenting. In M.H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting, Vol. 2: Biology and ecology of parenting* (pp. 253-280).
- Szilagyı, M., Kerker, B. D., Storfır-Isser, A., Stein, R. E., Garner, A., O'Connor, K. G., Hoagwood, K. E., & McCue Horwitz, S. (2016). Factors Associated With Whether Pediatricians Inquire About Parents' Adverse Childhood Experiences. *Academic pediatrics*, 16(7), 668–675.

- Spinrad, T. L., Eisenberg, N., Gaertner, B., Popp, T., Smith, C. L., Kupfer, A., Greiving, K., Liew, J., & Hofer, C. (2007). Relations of maternal socialization and toddlers' effortful control to children's adjustment and social competence. *Developmental Psychology*, 43(5), 1170–1186.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 31-48.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C., (2015). Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları Ve Tutumlar Üzerine Kültürün Etkisi, *DEUHFED*, 8(4), 240-246.
- Taşar, A. M., Özcan, Ç., & Saç, Ü. R. (2018). Düşük Gelir Düzeyine Sahip Bir Bölgede Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Değerlendirilmesi. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 198-203.
- Tezel Şahin, F., İnal, G. & Özbey, S. (2011). Parent involvement activities from parents' point of view. *International Journal of Academic Research*, 3(6), 421-425.
- Theobald, M., Danby, S., Thompson, C. & Thorpe, K. (2012). Children's strategies for making friends when starting school. *Australasian Journal of Early Childhood*, 37(2), 63-71.
- Theobald, M., Danby, S., Thompson, C. & Thorpe, K. (2014). Friendships. S. Garvis & D. Pendergast (Eds.), *Health and wellbeing in the early years* içinde (s.115-130). Cambridge: Cambridge University.
- Tilton-Weaver, L. C. & Galambos, N. (2003). Adolescents' characteristics and parents' beliefs as predictors of parents' peer management behaviors. *Journal of Research on Adolescence*. 13, 269-300.
- Tracy, S. J. (2013). *Qualitative research methods: Collecting evidence, crafting analysis, communicating impact*. John Wiley & Sons.
- Yavuz, E. (2020). *Olumsuz erken çocukluk dönemi deneyimleri ve aleksitimi arasındaki ilişkide öz-şefkat ve benlik saygısının aracı rolü*. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yavuzer, H. (2001). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yeo, L. S. & Clarke, C. (2005). Starting school - A story told by Singapore children. *Australian Journal of Early Childhood*, 30(3), 1-8.

- Yiğit, İ. ve Erden, G. (2015). Çocukluk Çağı İstismar Yaşantıları ile Genel Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*. 30, 47-59.
- Yu, S., Ostrosky, M. M., & Fowler, S. A. (2011). Children's friendship development: co-parative study. *Early Childhood Research and Practice*, 13(1).
- Young, J.E., Klosko J.S., & Weishaar, E.M. (2003). Şema terapi (Çev. TV Soylu), İstanbul:Litera.
- Youngblade, L. M., & Belsky, J. (1992). Parent-child antecedents of 5-year-olds' close friendships: A longitudinal analysis. *Developmental Psychology*, 28(4), 700-713.
- Yılmaz, G., Kale, M. ve Nur, İ. (2020). Erken çocukluk döneminde arkadaşlık ve kültür. 7. Uluslararası Sosyal Beşeri Ve Eğitim Bilimleri Kongresi, İstanbul.
- Yolcu, S. (2015). Preschool children's school adjustment: indicators of behaviour problems, gender, and peer victimisation. *Education 3-13*, 43(6), 630-640.
- Zeytinoglu, S. (1991). Sağlık, sosyal hizmet ve hukuk alanlarında çalışanların Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmali sorunu ile ilgili görüşleri. *Çocuk İstismarı ve İhmali içinde* (147-161). Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Wilson, D. R. (2010). Health consequences of childhood sexual abuse. *Perspect Psychiatr Care*, 46, 56-64.
- Xu, Y., Farver, J. A. M., Chang, L., Yu, L., & Zhang, Z. (2006). Culture, Family Contexts, and Children's Coping Strategies in Peer Interactions. In X. Chen, D. C. French, & B. H. Schneider (Eds.), *Peer relationships in cultural context* (pp. 264-280). Cambridge University Press.

EKLER

Ek A. Etik Kurul Onay Formu

T.C.	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURUL İZİN TALEP VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Gizem YILMAZER
ÖĞRENCİ NO	201910033
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Psikoloji
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	Tez
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP- YAPILMADIĞI	2020 / 2021 - BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Ebeveynlerin Olumlu Çocukluk Yaşantıları Düzeylerinin, Çocuklarının Arkadaşlık İlişkilerine Yansıması
TEZİN AMACI	Ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine hangi bağlamlarda nasıl yansıdığını araştırmak bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılacaktır; 1. Olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi yüksek ebeveynler arkadaşlığı nasıl tanımlamaktadır? 2. Olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi düşük ebeveynler arkadaşlığı nasıl tanımlamaktadır? 3. Olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi yüksek ebeveynler çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini nasıl tanımlamaktadır? 4. Olumlu çocukluk yaşantıları düzeyi düşük olan ebeveynler çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini nasıl tanımlamaktadır? 5. Olumlu çocukluk yaşantısı yüksek ebeveynler çocukları için uygun arkadaş özelliklerini nasıl tanımlamaktadır? 6. Olumlu çocukluk yaşantısı düşük ebeveynler çocukları için uygun arkadaş özelliklerini nasıl tanımlamaktadır?

TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Bu araştırma, ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerinin yüksek veya düşük olmasının erken çocukluk döneminde çocuk için önemli bir sosyal bağlam olan arkadaşlık ilişkilerine nasıl ve hangi bağlamlarda yansıdığını derinlemesine anlamak için nitel araştırma yöntemi kullanılarak tasarlanacaktır. Araştırmanın katılımcılarını Osmaniye il merkezinde yaşayan okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynler oluşturacaktır. Katılımcılar belirlenirken, Doğan (2020) tarafından Türkçeye uyarlanmış, "Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği" kullanılacaktır. Katılımcıların belirlenmesinde "Aykırı Durum Örnekleme Yöntemi" olumlu çocukluk yaşantıları düzeylerini en yüksek ve en düşük olarak belirleyebilmek için kullanılacaktır. Ölçekten en yüksek puan olan ve en düşük puan alan ebeveynler ile nitel görüşme tasarlanacaktır. Katılımcı sayısı ölçek sonuçlarından sonra belirlenecektir.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	Osmaniye ilinde yaşayan 2-6 yaş arası çocuğa sahip ebeveynler.
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	Araştırmanın Osmaniye ilindeki 2-6 yaş çocuğa sahip ebeveynler ile yapılması planlanmaktadır. Araştırmanın katılımcılarını oluşturacak ebeveynlerin belirlenmesi için onam formunu gönüllü olarak doldurmuş kişilere, Olumlu çocukluk yaşantıları ölçeği uygulanacaktır. Bu ölçekten elde edilecek verilerle katılımcılar belirlenecek ve nitel bir görüşme tasarlanacaktır.
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇEKLERİN UYGULANACAĞI	Bilgilendirilmiş Onam Formu/ Demografik Bilgi Formu/ Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği/ Görüşme Soruları

EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)		1) EK-1, (1) Sayfa Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği. 2) EK-2, (1) Sayfa Demografik Bilgi Formu 3) EK-3, (1) Sayfa Bilgilendirilmiş Onam Formu 4) EK-4, (2) Sayfa Görüşme Soruları				
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Gizem Yılmaz			ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. TARİH: 26/03/2021			
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu PSİKOLOJİ faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI		2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)		ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI		SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI
Adı - Soyadı: Ayşe AVCI		Adı - Soyadı: Mustafa KALE		Adı - Soyadı: Şükrü UĞUZ		Adı - Soyadı: Murat KOÇ
Unvanı: Prof. Dr.		Unvanı: Dr. Öğr. Üyesi		Unvanı: Prof. Dr.		Unvanı: Doç. Dr.
Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.		Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.		Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.		Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.
26/03/2021		26/03/2021		26/03/2021		26/03/2021
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHINKARAKAŞ		Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU
Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ		Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.		Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.		Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.
26/03/2021		26/03/2021	26/03/2021	26/03/2021	26/03/2021	26/03/2021
Etik Kurulu Jüri		Etik Kurulu Jüri	Etik Kurulu Jüri	Etik Kurulu Jüri Asıl	Etik Kurulu Jüri	Etik Kurulu Jüri
Başkanı - Asıl Üye		Asıl Üyesi	Asıl Üyesi	Üyesi	Asıl Üyesi	Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE		☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ			
OY ÇOKLUĞU İLE		☐	Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, / / 20..... - / / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi tarafımızca uygundur.			
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

EK B. Bilgilendirilmiş Onam Formu

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ETİK KURULU

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı katılmanız rica edilen araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bu kapsamda “Ebeveynlerin Olumlu Çocukluk Yaşantıları Düzeylerinin, Çocuklarının Arkadaşlık İlişkilerine Yansıması” başlıklı araştırma “Gizem YILMAZER” tarafından **gönüllü katılımcılarla** yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya **katılmama** hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan **çıkabilirsiniz**. Bu formu onaylamanız, **araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantılarının, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımasını araştırmak bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Nedeni: Ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşam deneyimlerinin, gelişimin en kritik zamanı olan okul öncesi dönem çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine yansımalarını nitel yöntemle derinlemesine araştırmak, çocukların sosyalleşmesinde, ilişki kurmalarında, arkadaşlığa ilişkin temalarını anlamada ışık tutacaktır. Erken dönemde yaşanacak her bir deneyim, bir sonraki gelişim basamağını etkilemekte ve yaşam boyu bu etkiler birikerek devam etmektedir. Dolayısıyla bu dönemde erken müdahale kapsamında yapılacak çalışmalar için risk veya destekleyici faktörlerin tanımlanması kıymetli olacaktır. Ayrıca kuşaklararası etkileşimin ebeveyn-çocuk ilişkisine dönük rolünün vurgulanması ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye dönük bireysel farkındalığını arttıracaktır.

Süresi: 30 dakika

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: Osmaniye/Merkez

Çalışmaya Katılım Onayı:

Katılmam beklenen çalışmanın amacını, nedenini, katılmam gereken süreyi ve yeri ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak çalışma süresince üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunuldu. Bu çalışma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Adı-Soyadı:

İmzası ^{***} :

Araştırmacının:

Adı-Soyadı: Gizem YILMAZER

E-posta:

İmza: Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.

**EK C. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik Kurulu
İstek Yazısı**

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2100002799
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hakkında

15.04.2021

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.
İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Cansın İKİZ, Gizem YILMAZER, Mahmut GÜMÜŞ** isimli öğrencilerimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'lerde sunulmuş olduğunu arz ederim.

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 3 Adet öğrenciye ait tez evrakları listesi.

**EK D. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul İzin
Yazısı**

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2100003426
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

09.05.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 15.04.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100002799 sayılı yazınız.

İlgi yazıda söz konusu edilen Cansın İKİZ, Gizem YILMAZER, Mahmut GÜMÜŞ isimli öğrencilerin tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

EK E. Demografik Bilgi Formu**KOD:****Demografik Bilgi Formu****DEMOGRAFİK BİLGİLER**

Yaş :

Cinsiyet : Kadın ErkekEğitim durumu: İlkokul Ortaokul Lise Üniversite

Yüksek lisans/Doktora

Çalışıyor musunuz? Evet Hayır

Meslek:

Gelir Düzeyi: Düşük Orta YüksekMedeni durum: Evli Bekar Boşanmış

Kaç çocuğa sahipsiniz?

Çocuk veya çocuklarınızın yaşları?

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Telefon:

E-mail adresi:

EK F. Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği

OLUMLU ÇOCUKLUK YAŞANTILARI ÖLÇEĞİ

Aşağıda çocukluk yaşamınız ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Lütfen bu ifadelere katılıp katılmadığınızı **11 (ON BİR)** yaşından önceki yaşamınızı düşünerek cevaplayınız.

Ek 1 OLUMLU ÇOCUKLUK YAŞANTILARI ÖLÇEĞİ					
	Hiç katılmıyorum	Çoğunlukla katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Çocukluğumda bir hata yaptığımda ailem affediciydi.	1	2	3	4	5
2. Çocukken birçok arkadaşım vardı.	1	2	3	4	5
3. Ailem bana önemli ve değerli bir kişi olduğumu hissettirirdi.	1	2	3	4	5
4. Çocukluğumda iyimser birisiydim.	1	2	3	4	5
5. Ailem bana içten bir ilgi gösterirdi.	1	2	3	4	5
6. Çocukluğuma ilişkin anılarım çoğunlukla olumludur.	1	2	3	4	5
7. Çocukluğumda isteklerimin çoğu yerine getirilirdi.	1	2	3	4	5
8. Çocukluğumda neşeli birisiydim.	1	2	3	4	5
9. Çocukluğum mutlu bir aile ortamında geçti.	1	2	3	4	5
10. Akranlarımla karşılaştığımda daha mutlu bir çocuktum.	1	2	3	4	5
11. Çocukluğumda ihtiyacım olduğunda bana destek veren insanlar vardı.	1	2	3	4	5
12. Eğlenceli bir çocukluk geçirdiğimi söyleyebilirim.	1	2	3	4	5
13. Çocukluğumda duygularımı rahatça ifade edebileceğim bir ortam vardı.	1	2	3	4	5
14. Okul yaşamımdan memnundum.	1	2	3	4	5
15. Çocukluğum sevgi dolu bir ortamda geçti.	1	2	3	4	5
16. Aynı çocukluğu bir kez daha yaşamak isterdim çünkü güzeldi.	1	2	3	4	5
17. Çocukluğumda ihtiyacım olan duygusal desteği aldığımı düşünüyorum.	1	2	3	4	5
18. Çocukluğumda yaşadığım olumlu durumlar, olumsuzlardan daha fazladır.	1	2	3	4	5
19. Çocukluğumda yeterince takdir edildiğimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
20. Çocukken yeterince sevildiğimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
21. Pek çok açıdan şanslı bir çocuktum.	1	2	3	4	5
22. Çocukluğumda kendimi güvende hissedirdim.	1	2	3	4	5